

Bílé Karpaty

Biele Karpaty

4/2003

Časopis moravsko-slovenského pomezí

Z obsahu:

* To nejdůležitější není vidět * Stanislav Staněk * Valašsko a Valaši
Proč nás zajímá vaše stavba * Medvěd hnědý

Na str. 2 - 3 přinášíme **rozhovor** s Mirkem Janíkem ze ZO ČSOP Kozáka, čerstvým držitelem ceny Ministra životního prostředí.

O přednáškách o biopotravinách nebo Jablonečné slavnosti se dočtete v rubrice **Akce v Bílých Karpatech**.

Portrét botanika Stanislava Staňka, učitele z Korytné, najdete v rubrice **Portrét** na str. 10.

Recenzi na film jsme v našem časopise dnes uveřejnili poprvé. Pokud se rozhodujete, zda jít nebo nejít na film *Želary*, třeba vám pomůže **recenze** na str. 13.

Rubrika **Tajemství přírody** je tentokrát věnována medvědům. Michal Šulgan a Václav Kubeček se svou prací na toto téma zvítězili v krajské přehlídce Středoškolské odborné činnosti.

Československý slovníček na str. 23 vás seznámí s názvy rostlin, které se v češtině a slovenštině liší.

Pohádka Pavla Bezděčky tentokrát vypráví o nespokojené babočce.

Obsah:

Úvodník

Zimní meditace 1

Náš rozhovor

To nejdůležitější není vidět 2

Akce v Bílých Karpatech

/ Akcie v Bielych Karpatoch

Jablonečná slavnost, O biopotravinách

a ekologickém zemědělství 4

Dobrovolníci vysadili přes 1600 stromů 5

Ovoce našich dědů

Genofond ovocných plodin a jeho ochrana 6

Boží muka - ozdoba krajiny 7

Učíme se od mala / Učíme sa od mala

Využijme energii slunce,

Vánoční výstava 8

Živá voda 9

Portrét

Stanislav Staňka 10

Radosti a mrzutosti botanikove 11

Valašsko a Valaši 12

Recenze

Želary, Cestopisy 13

Kněždubské louky 14

Zelená planeta

Pohádka o vodě 15

Zprávy ze Správy / Správy zo Správy

Památný strom (14),

Proč nás zajímá vaše stavba 16

Pomůže daňová reforma životnímu prostředí? ... 18

Můj bielokarpatský zážitok 19

Tajemství přírody / Tajomstvá prírody

Medvěd hnědý 20

Pohádka

O nespokojené babočce 22

Česko-slovenský slovníček 23

Pro chytré děti 24

Zimní meditace

Když je mi nejhůř, když mám chmury a nevím kudy kam, tehdy odcházím sám a v tichosti ven, do lesa. Tak trochu splynout s prostředím a meditovat.

Vždy když vstoupím do tichého zimního lesa, všímám si těch podivných tónů hnědé a zelené, jakých jindy v roce nevidět. Zaposlouchám se do toho uklidňujícího ticha. Najdu si místočko nejkrásnější a spočinu. Vnímám jednotlivé obrazy, zvuky a vůně. Zdánilivě se kolem nic neděje. Vše jakoby spalo, celý les. Největší hluk dělá mé srdce a dech. Obláčky páry, vycházející z mých úst, působí skoro rušivě. Ale jen chvíli. Potom přivýknu a uslyším ostatní.

Vysoko nad hlavou se o koruny stromů pročešává vlhký vzduch; drobnou kapičkou vody stékají po větvích a občas ukápnou do spadlého listí. Odněkud shora se ozývá zakřiknuté písknutí modřinky. Koušek přede mnou se mezi kmeny zableskne červená čepička strakapouda a o něco později se ozve vzdálené zafukání.

Ani na zemi není úplný klid. Z listí se ozývají tajemné zvuky.

To neklidné myšice probíhají své cestičky a rychle se vrací do vyhřátých pelíšků. Přes kořen dubu, hned vedle mé nohy, přelézá černý pavouk. Pohybuje se jako ve zpomaleném filmu.

„Kampak ten spěch, pavoučku? A proč vlastně nespíš?“

Pavouk se na chvíli zastaví, jakoby přemýšlel o odpovědi, ale pak se míčky vydává dál.

Když takhle chvíli sedím, mé oči i uši zvyknou na okolí a nedráždí je nové objevy. Myslí se začíná toulat mimo les. Svobodně se rozletí v čase i prostoru. Vzpomíná na věci dávné i budoucí.

Jak asi vypadala nepokojená Země? Před vzestupem pána tvorstva - člověka rozumného? Sedím s přivřenými očima a vidím zastřené obrazy. Hluboké lesy, z nichž k nebi trčí skalnaté vrcholky panenských hor. Temné hvozdy protkané nespoutanými řekami. Močály s lesknoucími se vodními oky. Stepi plné zvěře, řeky a jezera plná ryb. Jak krásný život museli tenkrát žít medvědi, zubři a losi, toulající se celý život středoevropskými lesy bez omezení. Nebo ryby, jejichž domovem bylo celé povodí a ne pouze kratičké úseky regulovaných toků či páchnoucí rybníky. Vše bylo nádherně divoké a svobodné. Zvířata i stromy dožívaly vysokého věku a smrt byla jen pečlivý hospodář.

Kde se vlastně vzala lidská kultura? Kultura tak rozpínává. Čím to, že právě my, lidé, se snažíme vymknout ze zákonitostí přírody a útočíme na její vlastní podstatu? Nebo to není pravda a vše co děláme je součástí vývoje a tudíž přirozené ačkoli sebevražedné? Jsme jen nástrojem? Vede cesta života skutečně nebo jen zdánlivě do slepé uličky?

Hlavou se honí desítky otázek nutících k zamyšlení.

O nás, o dětech a jejich dětech. O zvířátkách, kterým jsme vzali domovy, zavíráme je do klecí či kotců a nutíme je rozmnožovat se podle harmonogramů. O stromech, které umírají podle plánu těžby. O zemi, kterou hanobí naše odpady. O sobě, o své malosti.

A tu jsem rád, že kdykoli zatoužím, mohu přijít sem a jsem přijat vřelě. Mohu zde odpočívat a myslet na sebe. Nebo i na to, jak je úžasné, že stromy na zimu shazují listí. To aby na zimu přikryly nahotu země a zároveň připravily výživu pro své kořeny. Najednou vidím, jak zbytečné a prázdné jsou mé všední starosti s daněmi a nájemným, pokaženou televizí nebo politikou.

Kruh myšlenek se uzavírá a vracím se k realitě. Zatím se notně zešeřilo a ochladilo. Pomalu, lehčeji než sojčí pírkó, se snáší první sněhové vločky. Začíná sněžit. V lese teď nastalo dokonalé ticho. Vstávám a s dojemnou pokorou odcházím našlapuje opatrně, abych nerušil.

Pavel Bezděčka

To nejdůležitější není vidět

S Mirkem Janíkem jsem se sešla na letošním TSTTT krátce po skončení setkání Konference ekologické výchovy Zlínského kraje. Dne 25. 11. mu byla udělena Cena Ministra životního prostředí. V téže době obdržel i ocenění Stálé oborové konference Environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Zlínského kraje.

Mirek Janík patří k zakladatelům ZO ČSOP KOSENKA ve Valašských Kloboukách. Tato organizace je známa díky mnoha vynikajícím projektům, od péče o několik chráněných území, navracení oveček do valašské krajiny, snahu zachránit bělokarpatské lesy až po Mikulášský jarmek, který se konává první prosincovou sobotu.

V listopadu ti byla udělena Cena Ministra životního prostředí, co to pro tebe znamená?

„Zdá se mi to nějak brzo, ještě bych chtěl něco dokázat. Říkám si, jako kdybych měl už skoro všechno za sebou, ale člověk chce mít spíš pořádek něco před sebou.“

Kdy ses vlastně začal angažovat v oblasti životního prostředí a proč?

„K přírodě jsem měl vždycky vztah, už od dětství, nejdřív takový

ten romantický, trampský, ale v roce 1975 - souvisí to se vznikem Tisu - jsme Valašských Kloboukách chtěli to naše trampování nějak zastřešit a taky dělat něco pro ochranu přírody. Bylo tam pár osvěcovaných lidí, kteří už tehdy v Tisu pracovali. A tak jsme se dostali k tomu, že jsme začali dělat první brigády, čistili studánky, sázeli stromky...“

Ty jsi původní profesí učitel, takže ses začal hned od začátku věnovat i ekologické výchově?

„Asi ano, někdy v té době před dvaceti devíti lety už byla v TISu sekce pro mládež a já uslyšel poprvé o Alešovi Máchalovi a dalších lidech ze sekce ochrannářského dorostu. Pro mě to byl první uvědomělý popud, že je potřeba se toho chopit a s ekologickou výchovou něco dělat.“

Když se na svoje aktivity podíváš s odstupem těch třiceti let, co považuješ za největší úspěchy?

„Hlavně že to žije, že aktivity pokračují dál, od dob, kdy nás vůbec učili, co to je ekologie a ekologická výchova, až k dnešku - zrovna dnes vidíme, jaké má ekologická výchova výsledky. A to je naděje.“

Vidíš někde něco, co se zatím nepovedlo?

„Cítím trochu nejistotu, jak to vše ve skutečnosti dopadne, jestli jdeme dostatečně rychlým tempem, je to souboj s časem. Já jsem ale velice pozitivně naladěný, protože vidím, jak se ekologická výchova šíří a přibývá dobrých vztahů. Ale před dvaceti lety jsme neslyšeli vůbec nic o skleníkovém efektu, nevěděli jsme o jiných hrozbách, v tom je ten souboj s časem, jestli se naše

aktivity budou rozvíjet dostatečně rychle. A to není neúspěch, to je spíš takový stálý pocit, který

člověka nutí, abychom dělali víc a rychleji, i když to možná není ta nejsprávnější cesta. Já v tomto ještě nejsem hotový se svou bilancí.“

Už řadu let pořádáte Ekologické olympiády, v čem jsou důležité?

„Z ekologických olympiád mám velice dobrý pocit, protože nabídky v ekologické výchově pro střední školy je dost málo. A u olympiád usilujeme o to, aby byly pro všechny, neúčastní se jich jen gymnázia, ale i učiliště a odborné školy. Snažíme se hlavně uplatnit myšlenku, že důležitá je partnerská spolupráce, aby se škola otevírala životu, obci... Zároveň chceme i posilovat

vztahy mezi pedagogy a žáky. Učitelé sem nejezdí jen jako dozor, ale účastní se olympiády, poslední dobou mají i vlastní vzdělávací a výchovné aktivity. Vtahujeme do přípravy olympiád i partnery z kraje, z úřadu. Hodně se snažíme klást důraz na to, aby studenti získali schopnost řešit problém okamžitě, i s těmi omezenými možnostmi které mají, ať už jsou teoreticky vyzbrojeni dobře nebo hůře. Tak to v životě chodí. To co mám a umím, s tím mohu něco dělat a s tím bych se měl snažit dosáhnout co nejlepších výsledků."

Jak se za tu dobu, co se ekologické výchově věnuješ, mladí lidé změnili?

„Myslím, že jsou vybíravější a zdravě náročnější. Když naše aktivita není dobře připravená, moc ji neberou. Vytvářejí nám tím takové základní měřítko, kdybychom neměli pozitivní odezvu, že se to studentům líbí, víme že je něco špatně.“

Druhá věc je, že mládež, která by se nechala oslovovat problematikou ochrany životního prostředí, není dost, ale mě vždycky zajímají ti, kteří jsou osloveni a kteří přijedou. Vůči nim pak používáme měřítko vlastní zodpovědnosti - připravili jsme to zajímavě a dobře, vkládáme do olympiády hodně komunikačních záležitostí, netradičních spojení?

Myslím, že dnešní mládež je zdravě, ale možná někdy až nezdravě vybíravá. Možná že mnozí neví, kam se v životě vrhnout. A jejich náročnost roste, chtějí kvalitní podněty.

Na druhé straně je bezvadné, že zkušenost deseti let ukazuje, že mezi mladými lidmi jsou i takoví, kteří dokážou ocenit to, co my do toho dáváme. Jsou ochotni vrátit, co dostali. Dřív to tak nebylo, skončila soutěž, všechno se oslavilo, uzavřelo, tečka. Ale dnes se k nám lidé vracejí, dotazují se na programy, přicházejí spolupracovat, absolventi minulých olympiád dnes zasedají v porotě. To je velice příjemné a důležité, vzniká tak oboustranný vztah."

A jaké jsou tvé plány do budoucna? Asi je jich moc, ale kdybychom se podívali třeba na Mikulášský jarmek, který bude za pár dní?

„U Jarmeku se jednak ukazuje, že organizační tým je naprosto přetížený, protože to už je akce nad rámec dobrovolnické akce, a přitom celá stojí na dobrovolnické práci. I samotné rozměry Jarmeku začínají být hrozné z hlediska udržitelnosti, což není pro nás prázdný pojem. Návštěvnost má také své limity, které hrají svou roli. My bychom se tím měli vážně zabývat. Jarmek je spíš takový výkřik, jak by měla nějaká akce vypadat, ale já bych chtěl jeho kvalitu rozdělit a kultivovat i další tržní akce v Kloboukách. Mohly by být i čtyři do roka, ale to záleží i na našich dalších partnerech. A jinak samozřejmě i uvnitř Jarmeku lze leccos zlepšovat, v dopravě by se mohlo víc využívat veřejných prostředků a Klobouky by mohly organizovat nějak lépe dopravní systém.“

Když se řekne KOSENKA, každý si představí Jarmek, ale i další projekty, jako ovečky, záchrana lesa. Ale kdybys měl zdůraznit něco, o čem se moc neví, co je třeba taky důležité, ale není to vidět, co by to bylo?

„To je krásná otázka... Já si myslím, že co není vidět, je právě budování toho, čemu se říká tím nešťastným cizím slovem sociální kapitál. Nejsou vidět právě ty nejcennější věci, to jsou vztahy a důvěra. Ne vždycky se všechno podaří. Ale když je víc toho, co se podaří, tak z toho vznikne něco, co se skládá, a to si myslím že je věc, která je těžko vidět. A když se pak rok s někým nevidíš nebo nespolečně pracuješ, ale víš, že se za rok ozveš a za vámi je něco dobrého, pak vaše další spolupráce má jakýsi první vklad, který už zvyšuje šance na úspěch. A to není jen záležitost Kosenky nebo moje, ale celého Českého svazu ochránců přírody a samozřejmě těch, kteří se mnou spolupracují. Opravdu toto je asi to, co není vidět a čeho si já nejvíc považuji.“

Nechci říct, že nemám nepřátele, že jsem všechno udělal dobře, že nic neskončilo neúspěchem nebo sporem, ale asi převažuje víc toho pozitivního. A to se nedá dost zviditelnit, to je spíš věc vnitřní, taková důvěra, že to co děláme, někam spěje.“

Jana Hajduchová

Jablečná slavnost

Koncem léta a během podzimu vrcholí zemědělský rok. Práce je odměněna úrodou a lidé ji také náležitě oslavují. Dožínky, trnkobraní, vinobraní, hody, to je jejich stručný výčet. A slyšeli jste někdo pro změnu o Jablečné slavnosti?

Jabíčko, zejména v Bílých Karpatech, kde má ovocnářství tradici, si také zaslouží oslavu. V Hostětíně se konala Jablečná slavnost již druhým rokem. Jablečná slavnost se stala vyvrcholem vzdělávací a osvětové

akce na podporu ovocnářství Týdne pro jablko, kterou pořádá občanské sdružení Tradice Bílých Karpat. V průběhu celého týdne přijížděly školy z okolí absolvovat

vzdělávací program a žáci měli možnost vyrobit si vlastní mošt.

A jak vypadal jablečný program Svatováclavské neděle? Jednou z aktivit byla přehlídka jablečných štrůdlů, buchet či koláčů, které připravily zejména hostětínské hospodyně. Na návsi se konal malý jarmark místních produktů a řemesel, který byl zahájen připitkem čerstvě vytlačené jablečné šťávy. Pro menší návštěvníky byly připraveny různé soutěže. O hudební doprovod se postarala cimbálová muzika Veronica a dětský folklórní soubor Klobučánek. Odpoledne vystoupilo na místním výletišti hudební uskupení Jablkoň. Hudbu si mohli lidé okořenit pivem (které někteří dostali říznuté moštem) a gulášem z biohovězího, kyselnicou s masem nebo jablky.

Během dne mohli návštěvníci nahlédnout do provozu místní moštárny, která dodává už čtvrtým rokem na trh tisíce litrů nefiltrované, nefeděné, nepřislazované jablečné šťávy. Také v neděli běžel provoz a připravovala se šťáva z jablek i červené řepy. Dalším místem návštěvy byla

zrekonstruovaná, dvě stě let stará sušárna ovoce. Pro zájemce o pomologii byla připravena výstava regionálních, převážně jablečných odrůd a k dispozici byli i ovocnářští odborníci (pan Ladislav Tomčala a ing. Václav Tetera) pro ty, kdo chtěli konzultovat odrůdy méně známé či hůře rozpoznatelné.

Jetěžko vyhodnotit, co mělo největší úspěch. Každá část slavnosti oslovila jinou vrstvu: dopolední akce, kterou tvořil jarmark, výstava moučnicků či prohlídka hostětínských projektů zaujaly spíše ty, kteří přijeli z větší dálky. Přehlídka moučnicků byla velmi důležitým programem pro místní a jejich hosty. Jablkoň zaujala hlavně mládež či „alternativce“, kteří by jinak na slavnost nepřišli.

Akce by se nemohla uskutečnit bez pomoci mnoha dobrovolníků, kterým patří poděkování organizátorů.

**Barbora Duží
Veselí nad Moravou
Věra Pospíšilíková
Hostětín**

O biopotravinách a ekologickém zemědělství

Informační středisko pro rozvoj Moravských Kopanic (IS Kopanice) se sídlem ve Starém Hrozenkově připravilo na podzimní měsíce ve spolupráci s dalšími pořadateli pro veřejnost a žáky místních škol cyklus několika přednášek zaměřených na biopotraviny a ekologické zemědělství. Byly zpestřeny ochutnávkami jídel připravených z biopotravin a dalšími programy.

První se konala ve středu 15. října v Bojkovicích, proběhla ve spolupráci s místní organizací

Českého červeného kříže a městem Bojkovice. Po úvodu Ing. Milana Drgáče z IS Kopanice o kontrolovaném ekologickém zemědělství následoval příspěvek MUDr. Hany Šarapatkové, primářky endokrinní a interní ordinace z Olomouce. Nejprve shrnula hlavní zdravotní problémy a obtíže, s nimiž se setkává u klientů při provozování své lékařské praxe a jejich změny a vývoj během posledních let, poté se věnovala problematice biopotravin a jejich vlivu na lidské zdraví. Představila i výsledky

některých výzkumů, které byly provedeny v zahraničí.

Po živé diskusi pak čekala všechny účastníky chutná a pestrá ochutnávka biopotravin a jídel, která připravili žáci základní školy TGM v Bojkovicích. Ti dopoledne absolvovali podobnou přednášku. Na zajištění ochutnávky se podílely i prodejna zdravé výživy Natural z Uherského Brodu a Tradice Bílých Karpat, s.r.o. z Hostětína. Ve školní jídelně a v mateřské škole Štefánikova se navíc ten den vařilo z biohovězího pocházejícího od ekologických

chovatelů z regionu. Akci finančně podpořil Zlínský kraj.

Další přednáška o ekologickém zemědělství a biopotravinách proběhla v úterý 21. října pro žáky osmé a deváté třídy a jejich učitele ze Základní školy ve Starém Hrozenkově. Přednášejícím byl Ing. Drgáč, přijeli však také hosté z Pro-bio Svazu ekologických zemědělců ze Šumperka a s příspěvkem vystoupila i Ing. Renata Osladilová.

Žáci obou tříd pod vedením svých učitelů připravili pro všechny účastníky přednášky velmi chutnou a bohatou ochutnávku

jídel podle knihy Česká biokuchařka. Slané i sladké pokrmy ze špaldy a špaldové mouky byly voňavé, lákavé a všem velmi chutnaly. Pochvalu sklídily i biomošty z Hostětína.

Finančně akci podpořila Nadace Partnerství a MŽP v rámci programu SSEV Pavučina a ČSOP „Národní síť středisek environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty“.

Na tyto přednášky by měly v zimních měsících navazovat další. IS Kopanice připravuje podobné akce také pro některé

střední zemědělské školy ve Zlínském kraji.

**Renata Vaculíková
Starý Hrozenkov**

Dobrovolníci vysadili přes 1600 stromů

Krajinu Slovácka tvoří z velké míry rozlehlé zemědělské lány a pole, které vznikly za éry socialistického zemědělství při zcelování pozemků. V posledních letech je snahou, v rámci pozemkových úprav a budování tzv. územních systémů ekologické stability, zakládat ostrůvky zeleně propojené pásy stromů a křovin.

V podhůří Bílých Karpat i v okolí města Veselí nad Moravou se právě rozlehlé lány ve velké míře nacházejí. Po komplexních pozemkových úpravách v Milokošti bylo na katastru města vyhraněno několik míst, které budou osázeny zelení. Již v minulém roce byl vysázen biokoridor. Tento rok byl Vzdělávacím a informačním střediskem Bílé Karpaty realizován projekt, jehož cílem byla výsadba stromů na téměř 1 ha. Přesněji se jednalo o rozšíření regionálního biocentra BC 14 (Novinky) o rozlohu 8969 m² u říčky Svodnice, k.ú. Milokošť. Vlastníkem pozemku je Město Veselí nad Moravou. Projekt byl podpořen Regionálním environmentálním centrem a Dánskou

agenturou pro ochranu životního prostředí.

V úvodní části realizace projektu se dle harmonogramu uskutečnilo přípravné setkání a podrobné projednání záměru. Beseda se uskutečnila již v únoru 2003 v přednáškovém sále střediska za účasti místostarosty města, zástupců pozemkového úřadu a 17 zástupců místního mysliveckého sdružení a široké veřejnosti.

Koncem měsíce října projekt vrcholil. Zaprvé byla plocha budoucího biocentra oplocena lesnickým pletivem z důvodu ochrany před okusem zvěří. Na pracích s oplocením se podíleli praktikanti Střední zemědělské školy z Přerova. Pak následovalo sázení stromů. Podařilo se, přes pochmurné podzimní počasí, během dvou dnů vysázet na 1600 stromů (jasany, lípy, topoly, duby, vrby a olše) a 300 keřů (brslen, dřín, růže, hloh). To bylo možné jen za pomoci desítek dobrovolníků, zejména žáků 6. třídy základní školy Blatnice p. Sv. Antonínkem, dětí základní školy v Milokošti a členů Mysliveckého

sdružení ve Veselí nad Moravou.

A proč se „tam kdesi v polích“ sází stromy? V okolní zemědělské krajině silně převládají pole a lány, podíl zeleně je minimální a rozšířením zeleně se zvýší tzv. ekologická stabilita krajiny.

Pásy zeleně, meze a remízky jsou důležité pro pohyb živočichů a šíření rostlin. Živočichové v zeleni nachází úkryt (např. zde hnízdí ptáci) a potravu. Zeleň zvyšuje estetickou hodnotu krajiny, produkuje kyslík, stíní vodní hladiny toků, zvyšuje vlhkost vzduchu a také snižuje působení vodní i větrné eroze.

**Josef Dufek
Veselí nad Moravou**

odřůdy. Nemalou pozornost by měla této problematice věnovat muzea v přírodě a muzea, která mají expozice na volném prostoru. Zdálo by se, že školní sady prvorepublikových obecních a měšťanských škol jsou minulostí. Najdou se však i základní školy, kde školní zahrady ještě existují nebo se zdárně zakládají.

Pomologické arboretum

Vznik - vlastně obnovení této instituce na celostátní úrovni je v současnosti málo reálné. Vzhledem ke klimatickým rozmanitostem území Čech a Moravy by jistě vyvstal též problém vhodného, plošně rozsáhlého stanoviště. Problematika studia, záchrany a uchování genofondu

ovocných druhů je však pro budoucí pokolení nezbytná.

**Václav Tetera
Pravčice**

Podle metodické příručky „Záchrana starých a krajových odrůd ovocných dřevin“ která byla zpracována pro veřejnou správu z prostředků MŽP ČR (redakcí upraveno).

Boží muka - ozdoba krajiny

Jihovýchodní Valašsko, moravský kraj s více jak tisíciletým slovanským osídlením a staletou křesťanskou tradicí, má dojemné kouzlo ve zdejší překrásné přírodě, kterou zbožné srdce a pracovitě ruce našich předků během staletí okrášlily mnohými památníky, kříži, sochami a obrázky i dnes již staletými lipami. Byly umísťovány na křižovatkách prastarých cest, na návrších a místech neštěstí, která se dávno v některém z těchto míst stala. Avšak čas zastřel milosrdnou rouškou jejich zapomenutí.

Najdete si na mapě ČR hřebeny Bílých Karpat. Tam někde uprostřed v objetí horských luk, slunných stráni a modravých lesů leží pod hradem město Brumov-Bylnice. Podmaní si vás již napoprvé zvláštním kouzlem půvabná scenerie, která upoutá umělce i turistu, milovníky přírody a zimních sportů. Malebnost vláarského regionu dokresluje bohatý fond drobných kulturních památek, povětšinou neevdovaných v seznamu nemovitých památek. To neznamená že, i když dnešní mladé generaci, ba ani namnoze novým odpovědným činitelům mnoho neřekají, nebudeme je chránit a udržovat jako naši chloubu a bohatství.

Spolu s těmito památkami jsou v našich polích, u cest a na návších sochy, kříže, kapličky, někde stromy s obrázkem či kameny, kterým říkáme Boží muka. Tyto neslouží jenom jako

okrasa krajiny, ale mají trvalý kulturní význam. Nejen že jsou zachyceny v turistických mapách jako orientační body nebo kóty, ale každá připomínají nějakou událost, která se zde stala. Zaslouhují naši trvalou úctu nejen proto, že některé přežily už století, ale hlavně protože je budovali naši předkové.

V Brumově-Bylnici a okolí se k některým vážou pověsti o přítomnosti kazatelů sv. Cyrila a Metoděje, kteří putovali Moravou, aby nám přinesli kulturu křesťanství. Proto jim naši předkové postavili kapličku na Březové, jinde položili kameny, jako na Petrovici, aby poseděli na místech, kudy Cyril s Metodějem procházeli a kázali. Boží muka v ul. Am. Kutinové a Jos. Polácha připomíná od nepaměti utrpení zdejšího lidu v tomto kraji, zapříčiněné vpády uherských Kumánů a Kuruců. Je postavena na místě hřbitůvků, kde jsou pochováni ubití obránci města a hradu Brumov v 18. století. Občané vždy prosili představenstvo obce, aby toto místo nebylo ničím zastaveno ani jinak poničeno. Proto zde byla postavena kaple, ve které byla socha Panny Marie ze 60. let 18. století. Na hřbitově byla také vysázena čtyři lípy, symboly svobody.

Kříže a obrázky jsou rozsety v polích a na lukách, kde se naši předkové na polích lopotili, aby se zde aspoň prosebné přezehnali a také aby jim úroda, tato jediná obživa rodiny, byla ochráněna. V křížové dny se konala

prosebná náboženská procese k těmto památníkům o požehnání na úrodě.

Dnes stojí jako němí svědkové minulosti a často jsou tyto symboly poškozované a zapomínané. Mnoha lidem už nic neřekají, ale je to velká škoda. Na vině je také, že jezdíme v autech a ani nevímáme, že jedeme kolem místa, kde se událo nějaké lidské drama, zahynulo mnoho nevinných občanů a podobně.

Mnohé tyto památky zdobí dodnes cestu od Vlárského průsmyku do Moravy. Ať se nám to líbí nebo ne, zdejší památky jsou symbolem věčného životního koloběhu a smrti. Proto pro všechny z nás by měly naše hory Bílých Karpat představovat také úctu k našim předkům, kteří je chránili a přetvářeli jejich krajinu.

**František Sába
Brumov**

Využijme energii Slunce

Stále více lidí se rozhoduje pro ekologičtější způsob ohřevu teplé vody a vytápění. Jednou z cest jsou solární kolektory. Solární systém může ušetřit v rodinném domku pro jednu nebo dvě rodiny 50 až 60 % roční potřeby energie na ohřev teplé užitkové vody. Zejména při pokračujícím zdražování zemního plynu a elektřiny se investice do jiných zdrojů energie dlouhodobě vyplatí.

Český svaz ochránců přírody Bílé Karpaty Veselí nad Moravou má v provozu demonstrační solární zařízení. Díky spolupráci

s firmou TermServis, s.r.o. (Veselí n. Mor.) a společností Viessmann spol. s r.o. (Rudná u Prahy) bylo zařízení nainstalováno a to zdarma! Kromě samotného ohřevu teplé užitkové vody slouží zařízení jako ukázkový model pro řešení ohřevu vody v rodinném domku.

Co je zde k vidění? Samozřejmě solární panely. Jsou hned dva a mají celkovou plochu 3,4 m². Nezbytnou část tvoří zásobníkový ohřivač vody (obsah 160 l) a systém doplňuje elektronická regulace a další komponenty zajišťující provoz.

Programy pro školy

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty nabízí školám kolem tohoto zařízení výukový program *Kdo šetří má*

za tři. Žáci se dozví informace o možnostech úspor energie na ohřev vody, o šetření energie při vytápění a u elektrospotřebičů v našich domácnostech. Více je program zaměřen právě na využívání solární energie.

Především pro učitele II. stupňů ZŠ nebo středních škol je určen výukový materiál „Slunce - energie budoucnosti“. Jedná se o soubor barevných fólií (45 kusů) pro přednášky o možnostech

využití sluneční energie. Materiál je možné zapůjčit také na CD ROM.

I dalším zájemcům rádi pomáháme. K stručnému výkladu získáte informační materiály a rady, jak využít např. dotaci Státního fondu životního prostředí ČR k instalaci obdobných zařízení pro váš dům. K dispozici jsou také další publikace týkající se jiných možností při využívání obnovitelných zdrojů energie - větrná energie a vodní energie, tepelná čerpadla, spalování biomasy (kotle na dřevoplyn).

Na viděnou u nás ve Veselí.

Josef Dufek
Veselí nad Moravou

Vánoční výstava

Ve dnech 13. - 14. prosince se koná v budově ZŠ Dolní Němčí vánoční výstava výtvarných a rukodělných výrobků. Součástí výstavy je mj. stálá výstava Příroda Bílých Karpat. CEV Pantoflíček navíc nově vystavuje velká dioramata Pavla Procházky s názvem „Přírodní biotopy Bílých Karpat“ (Pole, Louka, Les, Potok). Výstava je otevřená od 13 do 19 hodin.

K výstavě proběhnou oba dva dny vánoční díly, divadlo

žáků ZŠ a ŽUS a koncert školy Dolní Němčí. V sobotu je součástí programu i taneční vystoupení žáků ZŠ, v neděli vystoupení národopisného kroužku MŠ. Programy začínají ve 14.30 hod. Výstavu lze navštívit i s třídními kolektivy až do konce ledna 2004 po předchozí domluvě (tel. 572 648 719).

Vlasta Ondrová

Živá voda

TEREZA je sdružení pro ekologickou výchovu s celostátní působností. Jejím posláním je ukazovat cesty a nabízet možnosti, jak rozvíjet ekologické vnímání světa kolem nás. Prostřednictvím celé řady projektů a programů TEREZA probouzí v dětech i dospělých pocit spolupodpovědnosti za současný i budoucí stav planety Země. Jedním z těchto projektů je program pro školy s názvem Živá voda.

Projekt Živá voda pro obec sleduje dva hlavní cíle: ochranu vody a její kvality na straně jedné a navázání a rozšíření spolupráce v rámci místní komunity na straně druhé. V jeho rámci si 9 škol v ČR za asistence TEREZY vymyslelo a realizuje vlastní projekty zaměřené především na ochranu kvality vod. Na jedné straně projekt usiluje o zlepšení znalostí o problematice vody a její ochrany, o shromáždění kvalitních informací k tomuto tématu a o vytvoření prostoru pro jejich výměnu a pro diskusi na internetu. Na druhé straně projekt povzbuzuje účastníky v jejich úsilí o zlepšení svého životního prostředí a o řešení svých místních problémů, ukazuje jim jejich možnosti a poskytuje jim

nástroje na prosazení jejich požadavků na ochranu přírody.

V regionu Bílých Karpat se projektu Živá voda účastní ZŠ Bánov.

Jak vypadá projekt

Školy vytvářejí a realizují vlastní projekty související s problematikou vody a její ochrany, které odpovídají místním potřebám a řeší místní problémy. Odborná část projektů mnohdy vyžadovala průzkum a měření kvality vody, studenti se učí základům vědecké práce.

Na projektu školy spolupracovaly s místními úřady, zastupitelstvími, podnikateli, místními nevládními organizacemi či jinými zástupci místní komunity. Úsilí o ochranu životního prostředí vyžaduje komunikaci a spolupráci všech částí občanského sektoru a všech společenských vrstev. Účastníci projektu byli vyzváni k pořádání besed a kulatých stolů.

Studijní cesta

Účastníci projektu měli možnost ve Velké Británii navštívit místa bezprostředně spjatá s ochranou vody a životního prostředí vůbec: čističky, vodní elektrárny, efektivní kanalizace, atd. Měli možnost srovnat přístup k této problematice ve Velké Británii a u nás a možnost konzultací s britským partnerem projektu - Wildlife Trust.

Výstupní materiály

Školy zpracovaly případové studie o výsledcích a zkušenostech ze svého projektu. TEREZA sestaví příručky se základními informacemi o vodě a metodické příručky zahrnující metodiku pro práci s veřejností, školami a místními občanskými iniciativami. Dokumenty a příručky budou vydány v jednotné formě a v příštím roce budou distribuovány do 500 dalších škol.

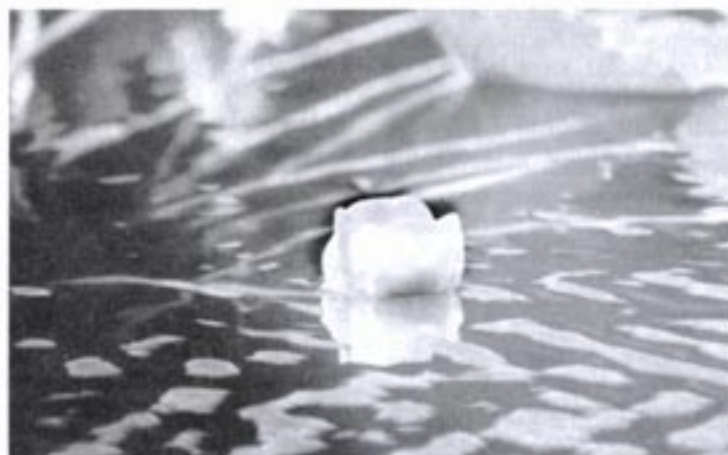
Putovní výstava

V rámci projektu Živá voda pro obec organizovala Tereza putovní výstavu. Jednotlivé školy zde představily své projekty formou tablí. Každá ze škol připravila dvě - na jednom se prezentovala sama, na druhém pak vlastní projekt o vodě. Svá tabla má Tereza. Výstava putovala po účastnických školách od března do června 2003.

Pramen života

Projekt Základní školy Bánov se jmenuje „Pramen života“. Jeho cílem je pomocí měření zjistit kvalitu vody v místním potoce, najít zdroje znečištění a ve spolupráci s odborníky vytipovat vhodné místo pro čistou odpadních vod. K tomuto projektu se podrobněji vrátíme v některém z příštích čísel.

Více informací o projektech Terezy najdete na www.terezango.cz.

Stanislav Staněk

Dne 9. listopadu uplynulo sto let, co se v Brně narodil Stanislav Staněk. Po absolvování brněnského učitelského ústavu nastoupil v roce 1922 na učitelské místo v Korytné. Tam se seznámil s Františkou Juřenovou, se kterou měl později dvě děti.

Ve volném čase - o víkendech a prázdninách - procházel louky a lesy a podrobně na nich zapisoval a sbíral rostliny. I když procestoval téměř všechna pohorí Karpatského oblouku, Korytná a

*Sbírat pro sebe
pát pro sebe
zachraňovat rezervace
a vy tam v Praze nebo Brně
dělejte si co chcete.
Já nedělám pro druhé,
ani pro nějakou čest či slávu.
Já dělám to, co považuji
z hlediska rostlin za nutné
zkoumat je, výsledky zpracovat,
rostliny chránit.*

*•
Považuji se za konzervátora,
znám a mám rád plochy mého kraje v Bílých Karpatech
a na jihovýchodní Moravě,
často spím na lukách,
smátím všelico,
od přírody i od lidí.
Jsem proto trochu jako ona
drsný, přímý a otevřený - a říkám to,
jak si to myslím.*

*•
Rostliny jsou jediní slušní obyvatelé této planety.*

Bílé Karpaty byly jeho srdcí nejbližší. Stal se tak předním znalcem karpatské flóry i prvním ochráncem naší oblasti.

Učitel Staněk vedl školu v Korytné od roku 1926, ale působil také v obcích Francova Lhota, Nivnice, Luhačovice a Bánov. Jeho nástup do Korytné je úzce svázán se zahájením botanického průzkumu Bílých Karpat. První zápis je z Javoriny ze dne 11. 7. 1922. V dalších letech se květeně Bílých Karpat věnoval celou svou duší - až do roku 1956. Vtom roce mu na Slovensku přejel

vlak nohy. Ve spánku zaslechl volat určenou stanici výstupu, rozespálý vyskočil z rozjetého vlaku, zachytil se ruksakem za kliku dveří, vyklouzнул, sesmekly se mu nohy pod kola vlaku, který mu obě chodidla uřízl. Do konce života (zemřel 16. června 1982) chodil léta po kolenou.

Záznamníky

Především v 20. a 30. letech minulého století Staněk prozkoumával každý úsek Bílých Karpat podle speciálních map a sepsal podrobně rostlinné druhy na každé lokalitě. V té době také zakresloval schematické mapky doplněné soupisy parcel a vlastníků jako podklady pro vyhlášení rezervací. Záznamníky však obsahují i soupisy krajových odrůd ovocných dřevin z řady obcí, místní lidové názvy léčivých i jiných rostlin, dobu kosení, ale také filozofické úvahy, básničky, poznámky, účty aj. Jeho životní filozofii snad nejlépe vyjadřují poznámky z roku 1942 (viz rámeček). Při své vášni za poznáním však opomíjel svou rodinu, která to velmi těžce snášela.

Nejvíce údajů zapsal Staněk z okolí Korytné, řadu významných lokalit pravidelně navštěvoval, především Lesnou, Porážky, Čertoryje, Milejovy louky, Hájovou u Lipova. Zanechal celkem 46 terénních záznamníků s informacemi o flóře různých oblastí. Z toho se týkalo výskytu cévnatých rostlin v Bílých Karpatech téměř 84.000 údajů, které byly v roce 1996 zveřejněny v prvním Supplementu Sborníku Přírodovědného klubu v Uherském Hradišti.

Exkurze

Při botanizování se Staněk nešetřil, jak dokládá vzpomínka Františka Hynšta (amatérský botanik z Veselí n. Mor.): „... exkurze počínaly skoro vždy nejpozději ve 4 hod. ráno a končily někdy až o 10 hod. večer, přitom

bylo prvořadé před odpočinkem založit herbář. Při sběru exponátů byl úzkostlivě citlivý, takže si vzal obvykle 1 kus z množství druhu. Při vzácnosti, neb ojedinělosti, nebralo se nic. Jeho oblékání na exkurze bylo velmi skromné, takže s ruksakem na zádech připadal jako chudý pocestný...“ Na exkurzích strávil Staněk podle jeho vlastního přehledu celkem 2368 dní (resp. částí dnů), průměrně 64 dní v roce, v některých letech však až 106 dní!

Není k divu, že korytňanský učitel objevil v Bílých Karpatech řadu nových druhů, např. smldník kmínolistý u Korytné, razítku smrdutou u Brumova, mochnu malokvětou v okolí Pitína, hrachor panonský u Strání nebo kýchavici černou u Suchova.

Chráněná území

Již koncem 30. let začal Staněk zpracovávat návrhy na ochranu nejvzácnějších lokalit. Jeho Návrh na ochranu luční květeny v jižní části Bílých Karpat (1954), který se zachoval v Muzeu JV Moravy ve Zlíně, se přimlouvá k vyhlášení Bílých Karpat za CHKO a zvláště k zachování „bohaté původní květeny v lesích a zvláště na rozsáhlých svahových lukách“ od Radějova až po Bystřici pod Lopeníkem. Také navrhl úplnou ochranu pásma nad vrstevnicí 900 m (Javořina, Lopeník) a ve stejném roce předal na Krajský památkový úřad v Brně konkrétní návrhy na více než 60 bělokarpatských rezervací.

Na niekoľko z nich se již v roce 1955 objevila poznámka o zničení lokality, další byly později znehodnoceny hnojením, zaoráním, zalesněním, ale i opuštěním od péče o ně. Nakonec bylo po jeho návrzích vyhlášeno pouze dvanáct rezervací. Ze spousty dalších jsou známy jen jejich názvy, neboť Staňkovi

materiály uložené na nynější Agentuře ochrany přírody a krajiny, Středisko Brno, se v 90. letech při stěhování nenávratně ztratily.

V roce 1950 stal se Stanislav Staněk vedoucím botanického oddělení v Krajském muzeu v Gottwaldově, kde pracoval až

do tragické nehody v roce 1956. Kromě několika málo publikací o svých nálezech nám zanechal i herbář, dohromady 229 tlustých svazků, který svědčí o dřívějším stavu květeny bělokarpatských lesů a luk, i o jeho kvalitě jako botanika.

Jan W. Jongepier

15. júna uplynulo 80 rokov od smrti botanika svetového mena, kňaza, historika, archeológa, národopisca, spisovateľa, hlásateľa myšlienky česko-slovenskej vzájomnosti Jozefa Ľudovíta Holubyho (1836-1923). Dnes vám prinášame druhý úryvok z jeho článku Radosti a mrzutosti botanikove, ktorý vyšiel pred 80 rokmi v Slovenských pohľadoch.

Radosti a mrzutosti botanikove (2)

Pri mojom príchode do Podhradia práve najviac zúrily po Slovensku patentárno-autonomické boje, shonby a kriky. Cisár totiž vydal 1. sept. roku 1859 patent o urovnoprávnení evanjelikov a 2. sept. návrh dočasného sriadenia cirkvi, počnúc od jednotlivých sborov až po synodu. Keby tento patent o niekoľko rokov prv bol býval vydaný, bohy by ho všetky sbory s jasotom prijaly, ale teraz po porážke Rakúska v Itálii cítili Maďari vhodnú príležitosť k tuhej opozícii proti vláde, a kým slovenské cirkve šmahom sriaďovali sa podľa tohto patentu, maďarské a maďarónske cirkve jazdily na slove „autonomia“, že patent uráža a ničí autonomiu, čili samosprávu cirkvi, a rozduchovaly odpor proti vláde, vzbúrily, - kde sa to dalo - i sriadené už pokojné cirkevné sbory, tak že mnohé z nich odstúpily od pokojne uskutočneného sriadenia, alebo, ako sa o tom dr. Hurban vyslovil, „doneriadili sa“. Tak i cirkev podhradská, ešte za môjho predchodcu Samuela Štúra, mladšieho brata slávneho Ľudovíta Štúra, bola sa zriekla sriadenia a priojila sa k tej pánmi vychvaľovanej autonomii. Ľud, pravda, ani nevedel, čo je to tá autonomia, a vyslovoval to hneď ako havtonomia, hneď ako antimoniam, hneď ako anomiam, čím vlastne i bola. Ľudu natrubili, že

pri patente budú farári vysoké štóly brať, a kto zná, ako sdierať, a úbohý, nevedomý ľud tomu uveril, i búril sa proti kňazom. Že sa patentárneho sriadenia pridžali najviac roduverní slováci, „patentalista“ a „pansláv“ staly sa synonymami, a štvalo sa s pomocou Židov veselo po Slovensku proti patentu, kým ho len neodvolali.

Mne páni nedôverovali hneď po mojom príchode na podhradskú faru, lebo ma upodozrievali, že tajne pripravujem patentárne sriadenie, a plný Trenčín bol povedačiek, že po bošáckych a lieskovských kopaniciach roznášam patentárne, panslávské knihy. O týchto povedačkách som s počiatku nevedel, až ma raz župan Kubica interpeľoval, aké to knihy rozširujem po kopaniciach, lebo že počul, že ma ľudia videli na kopaniciach s takými knihami. Povedal som mu, že ja často chodím po kopaniciach botanizujúc a pritom nosím mapu, veľkej knihy podobnú, naplnenú pijacím papierom na ukladanie rastlín, a keď ma nejaký lieskovský Žid s tou knihou a s rýlikom videl po lúkach a krovinách kopanických sa zarážať, spískal o tom fabulu o roznášaní knih, a kým sa tento chýr dostal do Trenčína, fama loquax rozdrobila moju botanickú mapu na patentárne a panslávské

knihy a brošúry. A „što se babe chtilo, to se babe snilo“, trenčianski páni, ktorí ma pokladali za pansláva, tejto kletbe uverili. Ale nemalo to nijakých ďalších následkov. Keď videli, že som i po Trenčíne chodil s tou mapou a niekedy ma videli i v spoločnosti stoličného fyzikusa Dr. Brančika, hádam nahľadli, že v tej knihe niet nič patentárneho a panslávského, a dali mi pokoj.

Dr. Joz. Ľud. Holuby
odtlačok zo „Slovenských pohľadov“ 1923, číslo 2

Valašsko a Valaši

Valašsko je národopisnou oblastí, kolem níž se vytvořilo a ve vědomí široké veřejnosti stále koluje celá řada falešných představ. Pro odlišení od rumunské Valachie bývá někdy označováno také termínem Moravské Valašsko. Jedná se o území rozprostírající se podél moravsko-slovenské hranice, jehož přesné vymezení zaměstnává již několik generací historiků a etnografů.

Valašsko nikdy nebylo úředně vymezeno, nepředstavovalo totiž správní, politický ani etnický celek. Od okolních moravských

Schematické zhrnutí rozsahu valašské kolonizace (podle F. Dostála 1999)

regionů jej odlišuje zejména specifická forma kultury, k níž přistupují ještě historická tradice a přírodní podmínky.

Již více než jedno století probíhá doposud neuzavřený spor historiků, filologů a etnografů o etnickém původu a charakteru obyvatelstva na Moravském Valašsku, jehož kořeny tkví v překonané teorii o rumunské provenienci moravských Valachů. Počet přistěhovalců ze Slovenska, Polska, Ukrajiny a Rumunska byl poměrně nízký a západním směrem klesal. Přesto však se stal nositelem a zprostředkovatelem některých karpatských vlivů, zejména pastevecké kultury, jež se nápadně uplatnily při formování Valašska jako etnografického regionu.

Tzv. valašská kolonizace v zásadě neznamena vznik nových sídel, nýbrž spočívala pouze v rozšiřování odlišného způsobu chovu koz a ovcí. Salaš-

nický chov tzv. valašského dobytka - na rozdíl od pasekářské kolonizace - nepřinesl ani rozšiřování ploch orné půdy. Ve své prvotní podobě, tj. chov koz a ovcí v salaších, znamenal využití holých vrcholků kopců a listnatých či smíšených lesů k pastvě koz a ovcí, které spásaly bylinné patro.

Valach

Slovo valach v 16. i na počátku 17. století bylo především označením postavení v zaměstnání. V pojetí Hanáků naopak výraz valach nevyjadřoval povolání, ale označení územního původu. S těmito valachy obyvatelstvo sousedících úrodných oblastí Moravy přicházelo do kontaktu, když přiháněli kozy a ovce na městské trhy.

Názvem Valach bývali označováni také kolonisté, tedy cizinci, kteří na východní Moravu přišli i se svými stády z východnější položených karpatských oblastí. Označovali je tak vrchnostenští úředníci i poddaní, z nichž někteří u těchto Valachů-kolonistů sloužili za pasáky.

Za třicetileté války byli již pod slovem Valaši rozuměni všichni obyvatelé východní Moravy. Jejich teritorium bylo rozděleno od poloviny 17. do poloviny 19. století mezi kraje Hradištský a Přerovský a termín Valašsko byl užíván naprosto okrajově.

Přímo na vsetinském a rožnovském panství se označení valach vztahovalo na služebnou, resp. námezdnou čeleď zaměstnanou v pasení tzv. valašského dobytka buď vrchností, anebo poddanými. Být valachem znamenalo obdobné postavení, jaké měl kravař, který pásil krávy, nebo jaké měl pacholek, který se staral o koně. Tyto okolnosti vedly později ke vzniku velmi neurčitěho zeměpisného pojmu Valašsko.

Salašnická kultura

Rozšíření karpatské salašnické kultury můžeme sledovat po celých Bílých Karpatech - na Moravě od Valašsko-kloboucka přes Vlárský průsmyk po Kopanice a dále na slovácké Hornácko a z něho dokonce až k Radějovu u Strážnice. Památek a dokladů valašské kultury se zde však

mnoho nedochovalo. Převážně se jedná o ojedinělé zprávy o valašském dobytku.

Valašskou kulturu připomínají také některé karpatské salašnické termíny a vyprávění nejstarších pamětníků o salašování ve Starém Hrozenkově, Strání, Nové Lhotě a Kuželově. V Radějově, který je pravděpodobně nejjižnější výspou, kam až na Moravě pronikla karpatská salašnická kultura, žil na počátku 17. století „salašný“ Kryštof Cvikl.

Zaměstnáním Valachů žijících v západních Karpatech v první polovině 16. století bylo především horské pastevectví ve vyšších horských polohách, prováděné takřka kočovným způsobem. S expanzí do hor

a pokusy o využití horské půdy začali však již před Valachy místní domácí obyvatelé. Nezávisle na valašské kolonizaci budovali podhorské louky, aby tam pásli dobytek a zejména ovce. Toto pastevectví, prováděné domácím obyvatelstvem, se sice nezastavilo pod horami, ale vyšší horské partie výrazněji nezasáhlo.

Úkol ovládnout pevně tyto vyšší polohy připadl teprve Valachům. Za tímto účelem s sebou přiváděli nový, odolnější ovčí dobytek, přinášeli nové způsoby při extenzivním obhospodařování horské půdy a šířili nové zpracování produktů získaných z lesů a při chovu valašského dobytka.

Problematika valašské kolonizace a původu Valachů i nadále zaměstnává historiky, filology a etnografy, řada otázek stále ještě čeká na svou odpověď. Jedno lze ale s jistotou říci už teď. Valaši a valašská kolonizace jsou fenomén, který má v dějinách východní Moravy své pevné místo.

Peter Futák
Veselí nad Moravou

Želary

ČR 2003 / 150 min. / režie: Ondřej Trojan / scénář: Petr Jarchovský / hudba: Petr Osrouchov

Film *Želary* natočil Ondřej Trojan na motivy novely *Jozova Hanule* od Věry Legátové. Příběh Elišky, studentky medicíny, jež se musela před Gestapem ukrýt v horské vesnici, změnit identitu a provdat se za místního „blba“, je především krásným zobrazením přerodu lidské bytosti, přerodu městské dívky, vystrašené ze všeho neznámého, z lidí naprosto jiné mentality, z primitivního vesnického způsobu života a drsné přírody, v ženu, která pozná sílu lidského vztahu, sílu lásky.

Film má vynikající herecké obsazení, Aňa Geislerová v roli Hany byla skvělá. Za postavou Lucky v podání Věry Adamové nejde nevidět stopy žitkovských bohyní... Hereckou jedničkou je tu ale György Cserhalmi, maďarský herec v roli Jozy. Jeho Joza je na první pohled silný, přirozený a krásný chlap - až se člověku těžko chápe, čeho že se vlastně Hanule tak bála. Do filmu se bohužel nevešly některé detaily z knihy, dokreslující atmosféru tehdejší horské vsi, kde téměř každý muž svou ženu bije, kde je život v některých ohledech až brutálně tvrdý; a zároveň i některé prvky Jozovy povahy, například slova jeho maminky „nesmíš se prát, jsi moc silný a mohl bys ublížit...“

Za zmínku rozhodně stojí i závěr filmu. Chování sovětských vojáků na konci druhé světové války je totiž šokující a naprosto odlišné od toho, co jsme po de-

setiletí poslouchali a četli. Pro někoho možná až neuvěřitelný závěr - ale bohužel pravdivý. I za toto patří Věře Legátové i tvůrcům filmu díky, s historií - i s jejími nepříjemnými a zlymi stránkami - se totiž můžeme vyrovnat jen tehdy, budeme-li je znát.

Želary patří svým způsobem k výjimečným českým filmům. Je to film o lidech a síle lidského vztahu, a je to příběh, který se nemohl odehrát jinde než na česko-slovenském pomezí.

Jana Hajduchová

Cestopisy...

Pavel Popelka: *Cestopisy, povahopisy, místopisy*; v edici *Genius Loci* vydalo nakladatelství *Ottobre*, 2003.

Pavel Popelka v knížce s podtitulem „Putování životem aneb smrt se rozcvičuje“ vypráví o mnoha svých cestách, ta nejvzdálenější vedla na Sibiř a ta zdánlivě nejkratší po Strání od domu k domu při fašáňkové obchůzce. Všechna jeho putování jsou ale vyprávěna očima člověka, který vidí to, co jiní nevidí, a když, tak úplně jinak. Kromě slivovice, vína, fernetu, rumu a jiných plodů země je tu nenahraditelným průvodcem i muzika. Muzikanti jsou svérázný národ, zvláště ti horňáčtí. A když mezi sebe ještě přiberou svérázného filozofa a recyklátora Vladimíra Mertu a vše se pokusí zorganizovat horňácký nový český Holub

Tonda Vrba, na netušené zážitky je zaděláno. Vůbec láska k Horňákům a Horňácku je jedním z klíčových motivů této knížky. Čert ví proč, možná proto, že Horňácko je tak malé a je na den cesty od Strání, odkud Pavel Popelka pochází. Ostatně i to, proč je Horňácko tak malé, se v knížce dozvíte, ale to si již musíte přečíst.

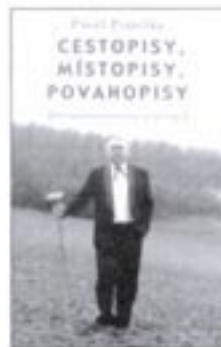
Je pravda, že dodnes nechápu, proč tato parta nadšenců plynula po řece Moravě na etapy, nejdříve ze Spytihněvi do Hradiště, pak - po přesunu do Polešovic a zastávce v bzenecké hospodě, která ale neskončila příliš dobře - nasedla na řeku až v Rohatci a vynechala tak Znorovský jez, který nabízí zážitky netušeně dramatické i romantické (ale asi to tak bylo dobře, neboť anděle strážné není radno příliš pokoušet).

Je pravda, že je těžko vysledovat na mapě trasu, po které se pohybovala cyklopudová výprava do Uher, která nedorazila do Uher ale zato dvakrát do Moravské Nové Vsi a mezitím k buzerantskému jezírku, a vrátila se nakonec do Velké nad Veličkou.

Je pravda, že první výpravy Horňáků do Rakús se účastnil i koňský povoz, a až se dočetete téměř vše o tom, co kdo kdy kde vypil, snědl, řekl a zazpíval, kdy se ztratil Tonda Vrba a kde se zas našel, že Horňáci byli v Poysdorfu za bláznů, protože tam dorazili nikoli na pouť ale týden před ní, nedozvíte se, co si mysleli ti koně.

Ale zato poznáte skrytá zákoutí lidské duše, o kterých se vám ani nesnilo, poznáte, že Pavel Popelka se nebojí slz ani těch nejjadmějších výrazů, protože obojí patří k životu stejně jako narození a smrt, a nám, kteří bychom bez pomoci tlumočnicků těch nejzákladnějších projevů života, jakým on je, byli ztraceni, nezbyvá než mu poděkovat, a s potěšením se znova - už po několikáté - začíst a zjistit, že největším nepřítelem muzikanta je pivo Žigulevskeje.

Jana Hajduchová

Kněždubské louky

Na kněždubských lukách našel jsem tam dukát

**Kdo mně ho promění, milá doma není
Půjdu do hospody, kde cikáni hrajú
Oni mně ho promění, ti peníze mají...**

Strýc M. M. říkávali: „Ludé, na kněždubských lukách je nejzdravější vzduch z celé republiky, hned po Vysokých Tatrách.“

Na katastrálním území obce Kněždub se nacházejí pojmenované tratě: Osipny (přední), Vojšice, Čertoryje a Osipny (zadní) o celkové výměře přes 550 ha, a to v chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Tráva na loukách Vojšice, Osipny a Čertoryje nebyla jenom obyčejná zelená luční tráva, protože mezi ní rostly květiny, byliny, léčivé rostliny, byl to samý květ. Rozhodně hezčí než perský koberec. Proč? Protože nebyl umělý, ale skutečný - z živých bylin a růží ve výšce do půl metru nad zemí a taky plný života a příjemného zvuku bzučících včel. A nad tím vším rozprostírajícím se tichem, velebností a krásou krajiny se člověk cítí duševně osvěžený, vidí zde přírodu po staletí neporušenou. Co je tam různých živočichů, vzácných brouků, barevných motýlů a ptactva! Káně, datli, kukačky či

čápi a přeletí tam někdy i orel a chocholušci. Po loukách pobíhají zajáci, králíci, srnčí, divočáci i černý vepř. Na jaře, ale hlavně v létě procházejí kněždubskými loukami chataři a sběratelé jedlých hub a léčivých bylin. Já jsem na loukách „Vojšice“ viděl růst i vzácnou lilii zlatohlavou, zákonem chráněnou květinu.

Senoseč

Vlastníci a uživatelé mají různé výměry luk, 25 árů, 30, 50, do 1 ha a i větší. Senoseč, tj.

kosení, sečení trávy prováděli v měsíci červnu, než nastaly žně na polích, a v červenci pak po sklizni a vymlácení obilí. A sečení trávy na loukách končilo koncem měsíce srpna, podle počasí někdy i v září. Hospodáři s menší výměrou louky si sekli trávu sami. Majitelé, kteří měli větší výměru louky a třeba i na více místech (t.j. Osipny, Vojšice, Čertoryje), si zavolali na pomoc se sečem seců, tj. sekáčů dvoch, třech až čtyřech. A na obecních loukách o více hektarech plochy seklo trávu v šikmé řadě za sebou 20 i 30 mužů. Bylo to proto, aby se zavčas sklídilo seno, pokud bylo příznivé počasí. Na louky se chodilo séct „skoro ráno“, většinou kolem třetí hodiny noční, aby sečení mohlo být z větší části děláno, když je na trávě po noci rosa. Tráva s drobnými kapkami vody je křehká, snadněji se seče. Za chládku se

seklo i dopoledne, ale někdy také odpoledne až do večera. Skupin seců po třech či čtyřech při sečení bylo na loukách vícero v různých vzdálenostech od sebe. Ale bylo je vidět, ba i slyšet, když při práci zpívali různé písně, což se neslo do dálky. Jejich krásný zpěv bylo radost poslouchat. „Já mám kosu kosenku, já mám kosu ostrú, ona mě pokosí, když mosí, travěnku rosnú...“

Na zahrání žizně se chodilo navodu do studánek, kterých bylo na loukách několik. A na posilnění při práci používali kupovanou „vodu“ z obchodu (tzv. Kvitovici), denaturovaný lih fedili u studánky. V pozdějších letech někteří seci měli kupovanou žaludeční borovičku, někdy i pálenku - slivovici z úřední pálenice. Sečení trávy kosou v předklonu bylo namáhavé, a tak v potu tváře za horka a žáru slunka přišlo podobné osvěžení vhod. Když jeden sec od rána za jeden pracovní den zasekl (pokosil) celou plochu trávy na louce, tak se říkalo, že ta louka je na jednoho seca - sekáče. A když zasekl trávu na louce od rána do poledne, tj. do 12 hod., tak se říkalo, že ta plocha louky je sečení pro půl seca.

Šířky louky se neměřily na metry, ale jen na pokosy a kroky. Hranice mezi pozemky (loukami) tvořily stromy, duby, keře, někde kamenný hranečník nebo vyhloubená jamka na louce a navýšený hrbol. Při sečení zadní sec říká přednímu secovi: „Počuj, Martine, ty tú trávu nesečeš, ty ju enom ráňáš.“ A on odpovídá: „Šak ta raněná také dojde a bude suchá.“ A při sečení za každého obsečeného duběčka, malého stromčka na louce měl sekáč, který ho obsekl, od vlastníka této louky 1/16 pitné lihoviny. Takto bylo tehdy zvykem a také bylo na loukách více mladých dorůstajících stromků dubů. Přes poledne byl odpočinek na louce ve stínu košatých dubů. A oběd přinesla většíinou manželka hospodáře na louku, na které seci kosili, v proutěném košíku na zádech a v ní pečivo, maso, různý příkrm a v rukách hrnc polévky. Ale i svým mužům, kteří sami kosili na svojí louce, nosily oběd k poledni jejich manželky, tak to bylo zvykem. No a po obědě sekáči, seci kosili trávu na louce, někdy

až do večera. Z luk od práce vesničané někdy docházeli domů k večeru, někdy i za svitu hvězdíček a světel obytných stavení vesnice. Secům, kteří seklí na obecních loukách, zaplatil starosta obce. Dokonce dostali před sečením a po sečení občerstvení (pivo, nějaký destilát - truňk), ale jídlo přes den při práci sečení měl každý sec svoje vlastní, které si vzal s sebou na louky. Seci zavolání hospodářem na výpomoc přišli do jeho domu na večeri a po ní dostali předem smlouvenou peněžní částku za celý den sečení (25 nebo 30 Kč, někdy snad i víc). Tehdy bylo zvykem se před sečením s hospodářem dohodnout osobně o ceně za práci.

Práce se senem

Sušení, hrabání a skládání sena do kopek (tj. návidel) na loukách si dělali vesničané z Kněždubu a okolních vesnic (Hroznové Lhoty, Malé Vrbky, Hrubé Vrbky a Kuželova; kopek Kobyla) sami ručně. Byla to práce tělesně namáhavá. Jenom než přišli za práci na louky, museli

např. obyvatelé Kněždubu ujít 3 km. Se senem pracovali muži a ženy a někdy starší děti, účastnila se tedy téměř celá rodina. Nejčastějším nářadím byly dřevěné hrábě a „trojky vidělka“ - někdy dřevěné, někdy železné s dřevěnou násadou. Pokud při sušení sena na loukách přišla nečekaně bouřka a seno zmoklo, muselo se znovu sušit a skládat. Byla to práce navíc a vlastně tak trochu i ztráta času.

Skližení sena

Seno se z luk odváželo na žebříňáku, což byl dřevěný vůz se železným okutím. Do něj zapřáhli koně či krávy. Na žebříňák se po vrstvách ukládalo seno z kopek (návidel), až byla na voze fůra. Nahore se musela stáhnout „pavézú“, tzv. „paúzem“, zepředu řetězem a vzadu konopným táhlem a válcem s „deštičkami“. Tím vším se zajistila fůra sena proti rozpadu. Při ukládání sena se nehledělo na mužskou a ženskou práci, nahore i u podávání mohl být kdokoli.

Cesty mimo louky byly nerovné, kamenité, vyhloubené dešťovou vodou a jízda po nich nebyla jednoduchá. Hlavně po velkých deštích a hrozilo, že se vůz převrátí. Když bylo dlouho deštivé počasí a nepodařilo se některým hospodářům včas odvézt, seno zůstalo na loukách v návidlech, shnilo a stálo tam i přes zimu až do jara příštího roku.

A na závěr

Obec „Kněždub“ zřejmě nesla původní název jako „Kněží dub“. Dříve stála také vesnice na loukách Vojšice, byla pojmenována podle jména louky. Za husitských válek ale byla vypálena - chalupy byly postaveny převážně ze dřeva. Dodnes tam ale najdeme „husitskou stopu“. U potoka (Vojšický járek) je na ploše 2 x 2 metry 30 cm vysoká vyvýšenina porostlá trávou - prý je to bývalý Žižkův stůl, když tam tábořil se svým vojskem...

František Helísek
Kněždub

ZELENÁ PLANETA

Pohádka o vodě

Byla jednou jedna překrásná řeka. Ta pramenila ve velkých horách a pokračovala do krásného údolí. Každý den k ní chodila malá holčička, která byla pořád smutná a plakala. Jednou to řeka nevydržela a zeptala se jí proč pláče. Holčička se zpočátku divila, že řeka mluví ale potom jí odpověděla, že proto, že nemá kamarádku. „Já mám nápad“, řekla voda, „můžeme být kamarádky spolu.“ Holčička souhlasila, a tak se ty dvě staly

nejlepšími kamarádkami. Ale jejich přátelství jim záviděla kaluž, která si řekla „tak to teda ne!“ A tak se té holčičce chtěla pomstít. Avšak, když spolu řeka a holčička mluvili, tak holčičku zašpinila. Proto si holčička musela pořád měnit oblečení. Ale když už žádné šaty neměla, tak nemohla chodit k řece. A kaluž se jí smála. A to se nelíbilo řece, která milou kaluž zatopila. Holčička si všechny šaty oprala ve vodě, a tak bylo všechno jako dřív.

Lucie Špoková
ZŠ UNESCO
Uherské Hradiště
3. místo v 1. kategorii

Památné stromy (14)

Františkův břek a Janův buk

Na území obce Vápenice v oblasti Moravských Kopic se nacházejí dva památné stromy vzdálené od sebe několik metrů. Jedná se o mohutný jeřáb břek (*Sorbus torminalis*) a impozantní buk lesní (*Fagus sylvatica*). Správa CHKO Bílé Karpaty je vyhlásila památnými stromy koncem roku 2000 z důvodu jejich ojedinelosti vzrůstem a velikostí.

Stromy stojí na jednom pozemku u chalupy manželů Keňových, asi 400 m severozápadně od kóty Příslop (711 m), která dělí Vápenice od Vyškovce.

Břek má obvod kmene (ve výši 1,30 m) 360 cm a výšku 18 m. Jeho stáří je odhadováno na asi 150 let. Buk je starší, má kolem

200 let, o čemž svědčí jeho pozoruhodný obvod: 570 cm a výška 23 m.

Oba stromy jsou v poměrně dobrém zdravotním stavu - kvetou, plodí, a jejich semena jsou klíčivá. V roce 2000 financovala Správa CHKO Bílé Karpaty kompletní ošetření těchto stromů.

Oba velikáni spolu s citlivě udržovanou původní kopaničářskou chalupou s pečlivě udržovaným okolím vytváří z tohoto místa jeden z nejromantičtějších koutů v Bílých Karpatech.

Bohumil Jagoš

Proč nás zajímá vaše stavba

Vzhled krajiny Bílých Karpat je bezesporu spjat s lidskou činností. Tak jako dominují některým krajínám skalní útvary, rybníky či masivy lesů, je obraz zdejší krajiny typický mozaikou lesů, luk, pastvin a poliček, který dotváří samostatné usedlosti i soustředěné obce.

Lidové stavitelství je však rozdílné v různých koutech Bílých Karpat. Ke Slovácku patří řadová zástavba se střechami z pálených tašek zachumlými do zahrad. Na Kopicích jsou to usedlosti roztroušené po krajině mezi loukami, sady i poličky. Tvoří je zpravidla několik budov s jedním dominantním stromem. Pro Valaš-

sko jsou zase charakteristické dřevěnice, obytné domky jsou zde nejčastěji otočené štítem k silnici či návsi. V Luhačovicím Zálesí najdete nepravidelné uspořádání obcí a typické samostatné patrové komory.

V jednotlivých oblastech jsou stavby nebo jejich části v krajině různě viditelné, a proto mají

rozdílný vliv na krajinný ráz, např. na Slovácku často uvidíte z domku pouze střechu, na Kopanicích můžete vnímat celé stavby a dokonce i ploty.

Aby krajina neztratila svůj půvab a jedinečnost, je příroda i s dochovaným osídlením a kulturními hodnotami chráněna podle § 12 zákona č. 114/1992 Sb. Regulativy pro zásahy do krajinného rázu jsou uvedeny v Plánu péče CHKO Bílých Karpat a dle nich je rozhodováno.

Následuje výběr těch nejužívanějších:

- * Tvar stavby a její umístění dle tradice místa a funkčního využití.
- * Souměrný sedlový tvar střech (sklon 35 až 50°) v barvě pálené

tašky dle stávající zástavby, není-li jiná kulturní tradice místa.

- * Doplnkové objekty musí být podřízeny stavbě hlavní, u přístaveb lze podle místní tradice použít střechy pultové (sklon 30 až 40°).
- * Vyvarovat se použití moderních, městských prvků v obcích, především v průčelích domů, kde ničí harmonické měřítko venkovské stavby (např. prosklené stěny, deformované typy půdních vestaveb, arkýřů, visutých balkónů, masivní komíny obložené kameny apod.).
- * Upřednostňovat původní stavební materiály i místně původní architektonické prvky, a to v zájmu ochrany krajinného

rázu, pro dosadbu a výsadbu zeleně používat zejména geograficky původní druhy.

Pro slovácké obce (nahore) je typické, že ze zeleně vykukují pouze střechy, zatímco na Kopanicích (dole) jsou viditelné celé stavby.

Stejná usedlost v odstupu několika let, nahore tradiční kopaničářská usedlost a pod ní přeměna do dřevěnice někde z Krkonoš...

Pokud úplně změním způsob obhospodařování krajiny a budeme stavět domy, které svým charakterem patří do Rakouska či Anglie, ztratíme svůj domov a budeme bydlet jak někde v cizině. Bohužel, nepochopením místní lidové architektury dochází k její likvidaci i při romantizujících úpravách chalupářů (viz obrazový příklad), kteří své činnosti vykonávají v nejlepší víře. Také tlak investorů, kteří usilují o výstavbu obytných dřevěnek např. na Slovácku, vypovídá o jejich neznalosti původní architektury dané oblasti.

Pokud se chcete pustit do stavby nebo úprav vašeho domku nebo celé usedlosti, využijte možnost konzultace na Správě CHKO v Luhačovicích v úřední dny od 8.30 do 17.00 hod., po dohodě i jinde v ostatních dnech.

Olga Zapletalová

Pomůže daňová reforma životnímu prostředí?

Součástí letošního filmového festivalu Týká se to také tebe v Uherském Hradišti byla i tradiční beseda s ministrem životního prostředí Liborem Ambrozkem. Besedy se zúčastnil i Martin Bursík, poradce ministra pro oblast daňové reformy a energetické politiky. Tématem besedy byla nově připravovaná energetická koncepce České republiky a především ekologická daňová reforma.

Daňová reforma

Se vstupem do Evropské unie začnou i u nás platit pravidla, která EU uplatňuje v oblasti životního prostředí. V současné době - kdy Spojené státy americké odmítly ratifikovat protokol doho-

tvrzení se houpe na vodě. Nemožno konkurovat, protože fosilní zdroje jsou u nás dotovány, a to tím způsobem, že do nákladů fosilních zdrojů nejsou započteny náklady na rekultivaci vytěžených území a škody na životním prostředí. Daňová reforma by měla postupně zatížit fosilní zdroje energie diferencovanou spotřební daní v závislosti na míře jejich škodlivosti a podle produkce emisí CO₂, čím se ceny postupně napravit. Tím dostanou občané a podnikatelé dlouhodobou informaci o tom, jak porostou ceny energií. Například rychleji porostou ceny hnědého uhlí než plynu.

Je to reforma daňového systému zgruntu, náš systém je zatím zaměřen na zisk, vyšší daně platí ten, kdo vydělá víc peněz, a reforma to doplňuje o druhý krok - více bude platit i ten, kdo více zatěžuje životní prostředí.

Daňovou reformu je třeba ale modelovat tak, aby nedopadla na sociálně slabší vrstvy obyvatelstva, takže při její přípravě spolupracujeme i s ministerstvem práce a sociálních věcí. Zisk ze zvýšených spotřebních daní energií stát vrátí do ekonomiky tím, že sníží sociální pojištění, takže sníží náklady na zaměstnance. Nazývá se to strategií dvojí výhry. Daňová reforma se tak stane i součástí aktivní politiky zaměstnanosti, protože zaměstnavatelé budou platit za zaměstnance nižší pojištění a budou mít tak nižší náklady. Například v Německu od roku 1998 snížili díky této daňové reformě sociální pojištění o 1,7 % a vytvořili 120 tisíc nových pracovních míst mimo jiné i v oblasti rozvoje obnovitelných zdrojů energie a úspor.

Daňová reforma je dlouhodobý úkol, podle pokynů EU by měla začít platit do roku 2008. Řadu věcí je ale třeba řešit aktuálně. Proto byl už vládě ČR předložen a schválen návrh

Zákona o podpoře výroby energie z obnovitelných zdrojů. Tento zákon připravilo MŽP spolu s Ministerstvem průmyslu a obchodu a v nejbližší době bude projednáván v parlamentu. Jeho cílem je garantovat minimální výkupní ceny energie z obnovitelných zdrojů a přispět tak k vytvoření většího prostoru pro soukromé investice. Dnes stát podporuje obnovitelné zdroje především v komunální sféře, ale soukromému sektoru dává minimální podporu.

Energetická koncepce

Dalším z mnohá témat, o kterých ministr životního prostředí hovořil, byla příprava energetické koncepce ČR.

„Ministerstvo průmyslu a obchodu předložilo vládě svůj návrh státní energetické koncepce, ze šesti scénářů preferuje ten, který trochu zlomyslně nazvalo ‚zelený‘,“ uvedl Libor Ambrozek. „Tento návrh prosazuje stavbu nové jaderné elektrárny, ustoupení od limitů těžby hnědého uhlí a počítá s vytvářením nových velkých zdrojů. My podle zákona provádíme hodnocení vlivu této koncepce na životní prostředí a nakonec jsme se dohodli Ministerstvem průmyslu a obchodu, že předložíme vládě vlastní scénář. Nepočítáme s žádnými novými kapacitami, chceme zachovat limity těžby hnědého uhlí, ale otevíráme mnohem větší prostor pro využití obnovitelných zdrojů, plynu, biopaliv, a podporu moderních úsporných technologií. Vycházíme z toho, že jsme po Francii druhý největší vývozcem energie v Evropě. A při vstupu do Evropské unie jsme se zavázali, že do roku 2010 budeme vyrábět 8% energie z obnovitelných zdrojů. Největší potenciál České republiky vidíme v biomase, například v pěstování šfovíku, což bude mít i pozitivní dopad na zemědělství.“

Jana Hajduchová

Ministr životního prostředí Libor Ambrozek (vlevo) a Martin Bursík na setkání s veřejností na TSTT v Uherském Hradišti

dy z Kyóta, jenž stanovil omezení emisí skleníkových plynů, se Evropská unie stává v podstatě hlavní světovou vůdčí silou v globální ochraně životního prostředí. Směrnice pro ekologickou daňovou reformu EU přijala už před několika roky, a v některých zemích, například v Německu, jsou už uplatňovány v praxi.

Podstatu této reformy objasnil Martin Bursík: „Naše ekonomika se stále odehrává v pokřiveném prostředí. Pokud někdo tvrdí, že obnovitelné zdroje nejsou schopny ekonomicky konkurovat fosilním zdrojům, jeho

Môj bielokarpatský zážitok

Boj o život s rozžúreným medveďom na fadovej kryhe v Bošáckom potoku

Romány Karla Maya som mal rád, odkedy som sa naučil čítať, a mám ich rád dodnes. Už vtedy na základnej škole mi ale bolo jasné, že ide v podstate o rozprávky. Dnes to už viem sformulovať aj múdro znejúcimi slovami - vo väčšine mayoviek ide o sériu dobrodružstiev, ktoré spolu nie veľmi súvisia a rovnako dobre by sa dali zostaviť aj v inom poradí. Napokon, režiséri filmových verzii si to očividne všimli tiež.

Ďalším dôvodom zrejmej nereálnosti týchto milých kníh je skutočnosť, že drvivú väčšinu z nás by už po pár dňoch života Old Shatterhand čakal infarkt. (Pravda, treba priznať, že Old Shatterhand bol človek výnimočný, tento argument trebateda brať s rezervou.)

Nie sme stavaní na denné prežívanie vzrušujúcich dobrodružstiev a nie je to ani treba. Život totiž pozostáva z drobností, akokoľvek neromanticky to znie. Sú samozrejme výnimočné chvíle, ktoré môžu celý náš svet od základu zmeniť, je ich ale málo a

často sú pomerne nepríjemné.

Asi by už bolo načase prejsť k Bielym Karpatom. Čitateľ už zrejme tuší, že nadpis tohoto textu je úplná fikcia. (Tí čitatelia, ktorí poznajú Bošácky potok, to, predpokladám, vedeli hneď.)

Úprimne povedané, ak by som si aj mal vymyslieť nejakú napínavú príhodu, asi by som ju umiestnil napríklad niekam do roklin Slovenského Raja. To je oblasť, ktorá je svojou podstatou stavaná na dramatické udalosti. Ale keby som si mal vybrať pohorie, v ktorom chcem žiť, možno by to boli práve celkom obyčajné Biele Karpaty.

Vyhlasovateľov súfaže o bielokarpatský zážitok musím sklamať. Nemám nijaký. Teda: nespomínam si na žiadnu konkrétnu chvíľu, o ktorej by sa dalo povedať „tak teda na toto do smrti nezapudnem“. Zato ale nikdy nezapudnem na celý seriál poskladaný z desaťtisícov drobných chvíľ na víkendovkách a táboroch na Nebrovej, Grúni, Krasine, Krivokláte, Vršatskom Podhradí, Brúsnom a na mnohých iných miestach. Áno, mohol by som napríklad napísať, že v Bielych Karpatoch som sa zoznámil so svojou manželkou, ale vzhľadom

na počet manželstiev, ktoré majú svoje základy na bielokarpatských lúkach, to nie je nič zvláštne. Môžem len vymenovať niekoľko obrazov, ktoré mám natrvalo v pamäti, nemôžem ale nijako sprostredkovať ich farbu a chuť. Tak teda:

- rad stanov na lúke na Grúni, to sa ešte v terénnej stanici nedalo bývať,
- zobúdzanie do chladného rána, návrat z kosenia za horúceho dopoludnia,
- kosenie (ako jednoducho sa to napíše),
- nekonečný proces učenia sa nakúť kosu,
- debaty vo vojenskom stane na Nebrovej, napríklad o tom, že k takému očividnému nezmyslu, ako rozdelenie Československa, určite nepríde,
- detvianske príbehy,
- cesty vozidlom Lada Niva,
- pohľad z Kykuly

A iné, väčšine čitateľov asi nič nehovoriace veci. A možno už ani zúčastneným nie, neviem. Možno má každý vlastný bielokarpatský príbeh. Ten môj nie je na prvý pohľad dramatický a vzrušujúci, tak ako nie sú na prvý pohľad dramatické a vzrušujúce ani Biele Karpaty. Na druhý pohľad je krásny a dôležitý, tak ako sú na druhý pohľad krásne a dôležité Biele Karpaty. Ešte sa neskončil.

Dovidenia.

V. Janiš

Medvěd hnědý

Medvědi se pohybují v Bílých Karpatech a jejich okolí sice vzácně ale jistě. Zoologicky ověřené údaje pochází z okolí Velké Javořiny a Javorníka nad Veličkou (1973-1975) a okolí Červeného Kameňa (1984-1986). Letos objevili čerstvé stopy medvěda hnědého slovenští mykologové u Javorníka. Hlášek o výskytu existuje mnohonásobně více, ale za ně zoologové nedávají ruku do ohně. V současných CHKO Beskydy je medvěd intenzivně studován už řadu let. Michal Šulgan a Václav Kubeček se věnovali medvědům ve své práci v rámci Středoškolské odborné činnosti.

Charakteristika

Medvěd hnědý (*Ursus arctos*) se vyskytuje ve značné části severní polokoule v mnohých formách. Typ, který žije v Evropě

Jeden z autorů práce Michal Šulgan s medvědy Michalem a Eliškou

a západní části bývalého Sovětského svazu, tzv. brtník, je středně velký: až 2,20 m dlouhý, samci váží do 350 kg. Má obvykle tmavohnědé zbarvení a tmavé drápy. Mláďata mají na hrdle a kolem krku bílou skvrnu, která mizí asi po dvou letech.

Medvědi mají poměrně malé oči, protože jejich nejvýznamnějším smyslem je čich. Pachy zachycují čenichem, který má na konci velmi jemnou sliznici. Tvar stop je podobný bosé lidské noze

a je jen stěží zaměnitelný se stopou jiného živočicha.

Rozšíření

Medvěd hnědý se původně vyskytoval v celé Evropě. Později z většiny území vymizel.

Dnes se v Evropě vyskytuje asi 50 tisíc medvědů, z toho tři čtvrtiny v Rusku. Na území Slovenska žilo po druhé světové válce padesát až osmdesát medvědů, do konce 20. století vzrostl jejich počet na asi osm set jedinců. V České republice byl poslední medvěd stfelen na Šumavě v roce 1856. V roce 1973 byl znovu jeden kus pozorován v Beskydech. Začátkem osmdesátých let zde bylo pozorování již více a přibýly případy přezimování. K dalšímu oživení migrace došlo na přelomu 80. a 90. let.

Celkový počet medvědů v ČR zřejmě nepřesáhne pět jedinců. Jedná se zejména o mladší medvědy, kteří se sem dostávají hlavně v letních měsících, vzácně zde někteří z nich přezimují.

Potrava

Medvěd se živí rostlinnou i živočišnou potravou. Trávy a byliny jsou součástí jeho jídelníčku převážně na jaře a na podzim. Konzumuje i žaludy, bukvice, kaštiny nebo ořechy, vyhledává různé bobule nebo i kořinky, výhonky a semena. Koncem léta a na podzim potřebují medvědi více potravy kvůli zimnímu spánku, proto vyhledávají ovocné sady.

Medvěd kromě živých nebo mrtvých suchozemských živočichů (hmyz, drobní obratlovci,

jelení a srnčí zvěř) loví často i ryby a miluje včelí med. Někteří medvědi chodí k chatám nebo rekreačním střediskům vybírat popelnice a jiné zdroje odpadků. Takoví jedinci museli být často zastřeleni, protože ohrožovali jednak lidi, ale také zdravou populaci medvědů, na kterou toto chování má negativní vliv.

Občas může medvěd útočit na skot nebo ovce, zejména na odlehlých pastvinách a ohradách.

K těmto škodám však dochází spíše výjimečně. Známý případ je „medvěd z Brodské“, který v roce 2000 přes dva měsíce napadal stavení a ohrady s hospodářskými zvířaty. Nakonec se zjistilo, že byl původně chován v zajetí a dostal se na svobodu. Tak ztratil veškerou plachost a neuměl přirozeně hledat potravu.

Medvědi mají velkou sílu a dokážou usmrtit zvíře jedním nebo více údery tlapy na nos nebo do zátylku, často bývá zlomena také lebka a páteř. Nejříve začnou břišní dutinou a hrudním košem, kde se nacházejí měkké vnitřnosti. Oblíbenou potravou je vemeno krav. Kořist bývá často roztrhaná a jednotlivé kusy kořisti jsou někdy roztroušeny po velké ploše.

Biotop

Vhodné životní podmínky nachází medvěd především v lesních oblastech. Lesy mu poskytují potravu, která sice může být dostatečná i v nezalesněných oblastech, ale medvědi potřebují pro svůj život i místa na úkryt. Místa pro brložení se nacházejí často v odlehlých oblastech s nízkou mírou lidských aktivit. V oblastech, kde nejsou medvědi rušeni přítomností člověka, obývají nejen lesní biotopy, ale i stepi a tundry.

Teritorium

Medvěd hnědý je samotář. Společně žije jen medvědice se svými mláďaty, případně ještě i s předcházejícími mláďaty (tzv. pěstouny). Jeho pronásledování

člověkem u nás způsobilo posunutí doby aktivity především do nočních hodin.

Teritorium medvěda mívá několik stovek čtverečných kilometrů. Medvědi si svá teritoria značí tak, že se postaví vzpřímeně ke kmeni stromu a pomocí zubů, případně drápů předních končetin z něj strhávají kůru až po lýko, přičemž se snaží dosáhnout co nejvýše. Takto vytvoří optický signál v podobě bílé skvrny na tmavé kůře, který je vidět zdaleka. Tuto značku doplňují pachem moče.

Medvěd má ve svém teritoriu celé soustavy chodníků, při kterých si značí stromy a zanechává trus. S oblibou využívá chodníky lidí i jiné zvířete. Hranice teritoria mohou být horské hřebeny, vodní toky, dálnice apod. Obhajování teritoria se zpravidla omezuje na gesta hrozby a vydávání výstražných zvuků.

V zimě medvěd upadá do určité letargie, jakéhosi polo-spánku. Brlohy si aktivně buduje v zemi, pod vývraty stromů, nebo využívá vhodné skalní výklenky a dutiny. Do brlohů zaléhají medvědi ještě před nasněžením, takže sníh zakryje jejich stopy. Na Slovensku hibernují medvědi 2,5 až 4 měsíce, zpravidla od poloviny listopadu do poloviny března.

Stopy

Medvěd žije skrytým způsobem života, proto se spíše setkáváme s různými pobytovými stopami a značkami než s živým medvědem. Patří mez ně stopy a stopní dráha, ale i poškozené stromy, rozhrabaná mraveniště, vylámané plásty a zničená hnízda divokých včel, trus aj. Aby stopy mohly sloužit k důkazu výskytu medvěda a k zjištění dalších údajů (např. věk), je důležitá jejich dokumentace: měření, slovní popis, náčrt, fotografie. Kurčení stáří medvědů je směrodatná šířka přední stopy, měřená v nejširším místě chodidla.

Také zraněná zvířata mohou sloužit jako důkaz panování medvěda. Typické pro brtníka jsou souběžné, velmi široké stopy

po drápech, zlomená lebka nebo čelist, krvácení z nosu a úst, nepřírozně vyvrácená hlava apod.

Třetí stopa, kterou medvěd za sebou nechává, je trus. Ten vypadá velmi rozdílně v závislosti na ročním období a potravě. Při masité potravě má trus medvěda většinou tvar 3-6 cm tlustého tmavého válce. Pokud převažuje rostlinná strava, má tvar velké nepravidelné hromady, někdy je dokonce tak řídký, že spíše připomíná lejno hovězího dobytka.

Protože medvědi nemají dokonalé trávení, jsou jednotlivé součásti potravy v jejich exkrementech snadno k poznání. Kromě časného jara, kdy důležitý zdroj potravy představuje pro medvěda především padlá zvěř, nacházíme po zbytek roku v jeho trusu hlavně trávu, kulturní obiloviny, byliny, bobule a ovoce, doplněné o zbytky hmyzu, odpadků, příležitostně i domácích zvířat.

Medvěd a lidé

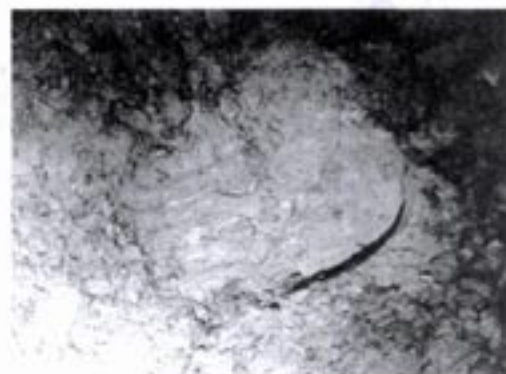
Útok medvěda na člověka je většinou důsledkem přirozené snahy medvěda bránit sebe, mláďata nebo ulovenou kořist. Nejnebezpečnější je medvěd zraněný. V řadě evropských zemí jsou dokonce známé případy zabití lidí medvědem.

V roce 2000 vystrašil medvěd z Brodské v Beskydech mnoho lidí. Způsobil velké škody na domácích zvířatech, majetku a včelstvech. Za 71 dnů pobytu stačil zabít jedno tele, připravit majitele o 27 ovcí, 239 králíků, 34 slepic, kuřat a krůt a zničit nejméně 9 včelstev. O náhradu škod požádalo 34 lidí a vyplacená částka se vyšplhala na cca 200 tisíc korun. Do toho se nepočítaly škody na oplocení nebo chlévech.

Naštěstí však nad strachem z medvědů převažuje respekt, jak ukázala anketa v roce 2000. Drtivě většinu lidí nevedl výskyt medvěda, asi polovinu dotázaných by rozlobilo, kdyby došlo k nelegálnímu lovu medvěda a většina by to nahlásila policii nebo Správě CHKO. To znamená, že zařazení medvěda hnědého do

seznamu chráněných druhů v České republice a na Slovensku má mezi veřejností podporu.

Zároveň medvěda ohrožuje několik faktorů. Patří mezi ně

Stopa medvěda u Javorníka byla nalezena dne 14. 6. 2003 slovenskými mykology.

kromě konfliktů s lidmi i příliš malá populace, lov a ztráta stanovišť. Legální lov založený na přesných informacích o stavu medvědíh populací nemusí být problémem, jak je dokázáno na Slovensku, hrozbou je však pytláctví. Mnoho stanovišť medvěda bylo v průběhu času ztraceno osídlováním člověkem, odlesňováním a využíváním pro zemědělství. Také může mít negativní vliv lesní hospodaření.

Škodlivé jsou zejména holo-seče (kterým se medvěd vyhýbá), kácení dubových a bukových porostů (omezuje množství bukovic a žaludů), obzvlášť ale nahrazování listnatých porostů jehličnany.

Věříme však, že uplatněním dostupných poznatků o brtníkovi v praxi povede k udržení nebo i zvýšení populace medvěda hnědého ve střední Evropě.

Michal Šulgan
Václav Kubeček
Rožnov pod Radhoštěm

Děkujeme autorům za možnost použití jejich práce.

V případě nalezení jakýchkoli stop připsaných medvědovi v přírodě nahláste veškeré detaily Správě CHKO Bílé Karpaty, tel. 577 119 626/7,

mail: spravachko@bilekarpaty.cz.

O nespokojené babočce

Určitě jste si všimli, že k prvním jarním motýlům patří babočky. Jen se ukáže jarní zubaté sluníčko, už se někde na kraji lesa prohánějí krásní citronově žlutí žluťásci řešetlákovi a spolu s nimi babočky s křídly ozdobenými modrými kroužky. To jsou babočky paví oka a o jedné takové, co se jmenovala Gabriela, bude tato pohádka. Ale než se pustím do příběhu, musím vám vysvětlit jednu důležitou věc.

Babočky a žluťásci řešetlákovi létají tak brzy na jaře proto, že přezimují jako dospělí motýci. Proto jim stačí jen krátké oteplení a frrr, už létají. Ostatní motýli přezimují jako housenky nebo jako kukly. Proto se na jaře objevují o hodně později, kdy už teplé počasí zavládne natrvalo a housenky či kukly mají čas dokončit svůj vývoj.

Náš příběh však začíná koncem léta.

V polovině září se po několika deštivých dnech ukázalo sluníčko a teplo se udělalo jako o prázdninách. Na kraji lesa, kousek od kuželovského větrného mlýna, se vylihlo najednou pět baboček. Čtyři kluci a jedna holka. Jmenovala se Gabriela a hned po vylihnutí s ní všichni čerti šli. Zatímco její bratři tiše seděli na větvičkách rodné ostružiny a čekali, až se jim napnou dosud vlhká a pomačkaná křídla, Gabriela tolik trpělivosti neměla.

„Jak dlouho bude trvat to schnutí?“ reptala nespokojeně. „Podívejte se, jak krásně svítí sluníčko. Já chci létat a všem se ukazovat a nechci tu viset jako prázdný pytel!“ křičela netrpělivě a snažila se mávat vlhkými křídly.

„Gábinko, nespěchej a sed' klidně,“ ozval se starostlivým hlasem největší z bratrů, „rozhodně nemáme křídly dokud jsou těžká, mohla by sis ublížit.“

„Já se budu vrtět jak mne napadne. A tu Gábinku si vyprošuji. Nejsem už žádná dětinská housenka! Jsem dáma. Jsem Gabriela!“ odpověděla Gabriela a chvěla dál svými vlhkými křídly.

Věřte nebo ne, to chvění opravdu pomáhalo a tak měla Gabriela napnutá křídla dříve, než kterýkoli z jejích bratrů. Jakmile poznala, že už dokáže vzlietnout, prohlásila nafoukaně:

„Odlétám chlapečci. Víste si tu dál, jako hrušky a rajče. Já vyrážím do velkého světa. Než přijde

zima, bude o mé kráse a eleganci mluvit celý kraj.“

„Kam chceš letět a co to povídáš o celém kraji?“ podivil se nejmenší z bratrů. „Přece víš, že se smíme jen krátce proletět, trochu se nabaštit a pak se musíme schovat před zimou. Náš čas přijde až na jaře. Budeme první, krásní a neolétaní. Budeme nejkrásnější motýli celého jara! Nepamatuješ si co jsme se učili když jsme byli ještě housenky?“

„Ale pamatuju! Myslíš si, že jsem hloupá? Jenže kdo nás to učil? Stará olétaná babočka, která prohlašovala, že je naší tetou! Viděl jsi jak vypadala? Byla prostě nemožná. Otrhaná vybledlá křídla, pokroucená tykadla a chloupky na zádech dočista oděné! Vy mužští to nechápete, ale zjev prozrazuje povahu. A já mám té jakoženašititice věřit? Já se mám podle ní řídit? No to mne ani nenapadne!“

„Gabrielo, vzpamatuj se!“ odpověděl bratr. „To, co nám říkala, si teta nevymyslela. To platí napořád pro všechny babočky. Prosím počkej na nás, za chvíli poletíme s tebou. Slétnem dolů do vsi a najdeme nějaký hluboký sklep s otevřeným okénkem. Třeba u Prášků nebo jinde. A tam přečkáme zimu.“

„Ve sklepech? Mezi bramborami? Tak to tedy ne!“ rezolutně odpověděla Gabriela. „Tam mne nikdy nedostanete!“

Pak se vznesla, posměšně zakroužila nad svými nepohyblivými bratry a odlétla směrem ke slunci.

Celé září toho roku bylo suché a teplé. Gabriela létala od rána do večera. Jeden den byla v Javorníku, druhý den se předváděla před radnicí ve Velké a pak ji zase viděli nahoře na kopci Bojiště. Uživala si svobody a dokonce i slávy. To proto, že každý den bylo chladněji, sluníčko svítilo jen chvíli a jiných motýlů nebylo.

Jednou v noci se rozpršelo a tak se ochladilo, že Gabriela musela zůstat natrvalo ve starém seníku, kam se původně schovala na jedinou noc. Seník byl rozeschlý a mezerami mezi trámy notně táhlo. Gabriela tam musela zůstat celou zimu a věřte mi, nebylo jí tam vůbec dobře.

Vše má svůj konec i dlouhá zima. Konečně přišlo jaro, sýkorky vesele cvrlikaly a všude se zelenaly lístečky nové trávy. Probudili se také žluťásci řešetlákovi a samozřejmě i babočky. Hned bylo veseleji, a protože kvetly jvy a podběly, bylo pro první motýlky jídla dost.

K velké jývě se žluťoučkými kočičkami se na hostinu slétlo plno motýlů. Mladí pánové soutěžili o krásné babočky, předváděje ve vzduchu piruety a let střemhlavý. Babočky po nich pokoušely a sem tam se natřásáním křídel snažily na sebe upozornit.

Zábava byla v plném proudu, když tu sem přilétla i Gabriela. Usadila se vedle ostatních baboček a stejně jako ony se snažila přilákat některého z mladých pánů. Jenže marně. Zatímco jiné babočky postupně odlétaly se svými nápadníky, o Gabrielu nikdo ani pohledem nezavádil. Nakonec tu zůstala úplně sama.

Víte proč? Protože neposlechla své bratry ani poučky, které jí učila teta. Gabriela si užívala celý podzim a teď to na ní bylo znát. Měla otrhaná a vybledlá křídla, pokroucená tykadla a chloupky na zádech dočista odřeně! Hotová bledule z ní byla. To víte, ani ta zima v seníku jí nepospěla a teď vypadala

doslova jako stařenka.

Tak už to v životě chodí. Když si někdo užívá dřív než přijde jeho čas, musí za to zaplatit velkou daň.

Pavel Bezděčka

Česko-slovenský slovníček

V České republice a na Slovensku se vyskytuje dohromady přes 3000 planých rostlin - stromů, keřů a bylin. V minulém čísle byly prezentovány dřeviny, dnes jsou na řadě byliny. Z velkého počtu jsme vybrali ty nejznámější z těch, které jsou více či méně běžné, zejména v naší oblasti.

Totožných jmen je samozřejmě menšina. Jedná se např. o orlíček, rozchodník, kuklík, hrachor, fialku, netýkavku, hluchavku, náprstník, chrastavec,

konvalinku, kosatec, vstavač nebo pýr. Převažují podobná nebo téměř shodná jména, z kterých vynecháváme ta, která se liší pouze o pár písmen, jako jsou řepík - repík, zvoněk - zvonček nebo pryskyřník - iskemník. Za uvedení však stojí případy, kdy rozdíly jsou o něco větší, ale jádro nebo původ je stejný: jetel - d'atelina, jmelí - imelo, šfóvik - štíav, kostival - kostíhoj, divizna - divozel, pcháč - pichlač. Spíše pro zajímavost uvádíme ještě tyto dvě dvojice: mateřídouška -

materina duška, střevečník pantoflíček - črevecník papučka.

Po vytřídění těchto jmen zůstává ta nejzajímavější skupina rozdílných názvů, kterou najdete v tabulce. K tomu pouze poznámku, že rozdíly vznikly mimo jiné tím, že některá slovenská jména jsou převzatá z latinských jmen (alchemilka, veronika). A dejte pozor na zdánlivě shodná jména, jako je pupava. Slovenská pupava je česky známá jako smetánka nebo i pampeliška - velmi hojná žlutě kvetoucí rostlina, zatímco česká pupava je slovensky krasovlas, pichlavá rostlina s přízemními růžicemi stříbrně bílých květů.

Jan W. Jongepier

orsej	blyskáč	rozrazil	veronika
jaterník	pečeňovník	světlik	očianka
sasanka	veternica	jitrocel	skorocel
blatouch	záružlie	svízel	lipkavec
oměj	prilbica	kozlík	valeriana
netřesk	skalnica	smetanka	púpava
kontryhel	alchemilka	řebříček	myší chvost
mochna	nátržník	heřmáněk	rumánek
kyprej	vrbica	kopretina	králík
dymnivka	chochlačka	hvězdnice	astra
třezaika	fubovník	chrpa	nevádza
šťavel	kyslička	pupava	krasovlas
kmin	rasca	ocún	jesienka
kopřiva	žihlava	rákos	tršť
prýšec	mliečnik	orobinec	pálka
svílačec	pupenec	kokoška	pastuší tobolka
opletník	povoja		pastierska kapsička
pomněnka	nezábudka		obyčejná
bukvice	betonika		

Pupava bezlodyžná

Jaterník podléška

Kontryhel obecný

Prýšec obecný

Rastlinka na obrázku je tak vzácna, že už ju takmer ani nie je vidno. Ak si na ňu zvedavý, pospájaj očíslované body podľa poradia. Ktorá z týchto troch to je?

Osmisměrka ukryvá název savce, ktorý v zimě spí.

Hledej názvy ptáků:

1. KAVALOV
2. MORÁNKOR
3. TÁPOPKA
4. KALŠTOPO
5. CEJUHARK
6. LIČHRDKA
7. DORZD
8. KAČKUKA
9. KAPORUDSTA
10. VANKŘIS
11. KEČÁVIMOU
12. VKAOŠTVLA
13. VÍKSLA
14. BECRVA
15. KACER
16. ŤUBAL
17. ČEKLEDŇÁ
18. PTEKOROV
19. NAKACH
20. VRANA

40-76
.18
30-39
77
20-80
10-81

U	M	E	S	L	I	M	Á	K		
S	Ž	L	L	A	S	I	C	E	A	
Ý	R	O	P	U	C	H	A	V	Á	P
K	N	K	V	D	M	Y	Š	V	R	
O	K	Ý	B	K	J	E	L	E	N	
R	R	S	O	V	A	Ě	K	D	A	
A	Y	Č	B	O	L	E	N	Č	Ž	
R	K	M	R	S	K	K	U	P	E	
A	A	E	R	A	K	O	R	E	L	
C	R	L	O	M	M	N	U	S	V	
E	A	Á	P	O	N	Í	K	N	A	
K	S	K	U	N	A	K	O	Z	A	

bobr	mol	sova
bolen	moucha	sýkora
býk	myš	užovka
čmelák	okoun	vlk
jelen	orel	vosa
kapr	páv	výr
karas	pes	želva
kočka	poník	
koník	racek	
koza	rak	
kuna	ropucha	
lasice	rys	
lumek	slimák	
mlok	slon	

Správne odpovedi z minulého čísla:
1 c; 2 a; 3 c; 4 c; 5 b; 6 c

Program 12. česko-slovenského Silvestra 2003/04

30. 12. 2003 - 9.00 hodin

Tradiční turistický přechod hraničního hřebene Bílých Karpat
ze Starého Hrozenkova do Strání

- 17.00 hodin

Posezení s koštěm vína

31. 12. 2003 - 13.00 h

Setkání u hraničního kamene Čechů a Slováků na Velké Javořině

- 18.30 h

Společenský večer ve Strání s vystoupením českých
a slovenských lidových umělců

- 24.00 h

Setkání u vatry (straňanské náměstí)

Kontaktní adresa: Region Bílé Karpaty, Hanáková Kateřina, Nám. Míru 64, 76001, Zlín, tel. +420
577 630 432, email: hanakova@rra-vychodnimorava.cz

Zde může být vaše inzerce!

Nabízíme malým a středním podnikatelům z regionu Bílých Karpat, podnikatelům v oblasti agroturistiky, drobným
prodejcům řemeslných a ekologických výrobků a dalším poskytovatelům podobných služeb možnost inzerce na této
stránce.

Ceny:

- celá plocha (165 x 165 mm) - 1.000 Kč
- 1/2 plochy (165 x 142,5 mm) - 500 Kč
- 1/4 plochy (142,5 x 142,5 mm) - 250 Kč

V případě zájmu kontaktujte VIS Bílé Karpaty (viz níže).

Bílé - Biele Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s., Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské
Hradiště) a Centrum environmentálních aktivit (Trenčín) ve spolupráci se Správou CHKO Biele Karpaty (Nemšová) a
Správou CHKO Bílé Karpaty (Luhačovice).

Finanční podpora: Ministerstvo životního prostředí ČR

Kontaktní adresy:

VIS Bílé Karpaty

Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 518 322 545
e-mail: visbk@bilekarpaty.cz
Jan W. Jongepier

Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty

Prostřední 41
686 01 Uherské Hradiště
e-mail: stuz@uh.cz
Jana Hajduchová

CEA

Mierové námestie 29
911 01 Trenčín
tel., fax: 032 / 640 0400
e-mail: cea@changenet.sk
Richard Medaľ

Redakce: Pavel Bezděčka, Katarína Devánová, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Richard Medaľ,
Sylva Mertánová, Vlasta Ondrová, Pavel Popelka, Jirí Pšurný

Autoři fotografií: Pavel Bezděčka (titulní a zadní strana obálky, str. 1), Jana Hajduchová (str. 2, 18), Zbyněk Ulčák (str.
4), Josef Dufek (str. 5, 8), Jan W. Jongepier (str. 7), Josef Hajduch (str. 8), Bohumil Jagoš (str. 16), Olga
Zapletalová (str. 17), Miroslav Dužík (str. 17).

Kresby: Kristýna Hajduchová (str. 6, 22)

4. číslo ročníku 2003 vychází v prosinci 2003

Reg. č. 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník VIII, číslo 4, náklad 1800 ks, cena 20 Kč, 20 Sk

Tisk: Agentura NP, Staré Město u Uherského Hradiště

Výplatné hrazeno v hotovosti
Distribuce v ČR povolena Ministerstvem kultury
pod registračním číslem MK ČR E12382.

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 20 Kč, 20 Sk